

PROLETAREC

Slovensko Glasilo Jugoslovanske Socialistične Zveze

ŠTEV.—NO. 669.

CHICAGO, ILL., dne 8. julija (July 8th), 1920.

LETO—VOL. XV.

Upravništvo (Office) 3639 WEST 26th ST., CHICAGO, ILL.—Telephone, Lawndale 2407

PROBLEMI SOCIALIZACIJE.

Reakcija se lahko upira z zobmi in nohtovi; zoperne ji besede "socializacija" ne izbrišo več iz slovarja aktualne politike, razvoja, ki ga diktirajo potrebe razmer, ne ustavi. Pred vojno so bili časi, ko je mogla kapitalistična ultrakonservativnost upati, četudi niso bili njeni upi globoko utemeljeni. Z veliko svetovno krizo se je to izpremenilo in njeni začasni uspehi ne morejo prevariti nikogar, kdor se ne zadovolji s sliko položaja v domači vasi in s tem, kar prinaša ubežni dan. Reakcija ima sicer od davna to bolezen; njeno obzorje je tesno in njeni pogledi kratki. Če ne bi bila udarjena s to slepoto, bi morala razumeti, da ni bilo nazadnjaštvo nikdar resnično uspešno. Kar je doseglo v boju z napredkom, je bilo vedno efemerno; danes zatlačena napredna tendenca se vrne jutri, pojutrnjem pa zmaga. Vsa zgodovina človeštva je zgodovina napredka, to se pravi, zgodovina porazov reakcije. Lahko gremo nazaj v najstarejšo dobo človeštva, v dobo divjaštva, in še dalje, v dobo živalstva, v čase najprimitivnejših živih bitij, pa najdemo povsod potrdila te absolutne resničnosti. Prav tako pa najdemo povsod tudi zglede reakcije, ki se je upirala z vsemi štirimi, da bi ohranila, kar je bilo namenjeno poginu, in potegnila kazala na uri nazaj.

Če ne bi človek spoznaval, da je ta boj nekakšen princip življenja ali narave, bi se moral čuditi, da niso mogli dokazi nešteti tisočletij poučiti nazadnjakov o brezupnosti njihovih prizadevanj in izgubiti bi moral vso vero v njih inteligentnost. Ni li človek sam produkt neskončnega razvoja, nepreglednega napredka? Ni li vsa današnja civilizacija in kultura, ki jo imajo baš nazadnjaki venomer v ustih, posledica tisočletih zmag nad reakcionarnimi tendencami? Kje bi bilo človeštvo, če bi bile vse opice vedno živele po starem običaju in se ne bi bila nobena izmed njih predrznila kakšne novotarije, ki je imela v onih razmerah naravnost revolucionaren značaj? Ostale bi bile opice, plezale še dandanašnji po drevju, bose in nage, hranile bi se z žuželkami, nameseto da bi govorile, bi renčale, čitati in pisati seveda ne bi znale, in kakor šol, tako seveda tudi ne bi imele cerkve, duhovnikov in boga . . .

Kje bi bil s slavo odeti kapitalizem, če ne bi bilo revolucionarjev med divjaki in barbari, dovolj energičnih, da so šli v boj za svoje novotarije in se uprli posvečenim šegam svojih prade-

dov? Danes bi še živeli v gozdovih, barvali svoja telesa, uživali surovo hrano in se bali hudih duhov.

Kapitalizem je imel svojo dobo; moral jo je imeti, ker so razmere tako zahtevale. Ali ta doba gre h kraju in nova prihaja. Kapitalizem pa noče razumeti nujnosti in izziva boje, kakor jih je vedno izzivala reakcija. Odgovornost za nepotrebne žrtve in izgube pade nanj; ali to bo stvar poznejše zgodovine, ki bo reševala in sodila, sedaj pa je čas dela in boja.

Vojna je zelo spremenila svetovne razmere, ali Evropa je kljub temu še vedno tisti kontinent, kjer je tlakomer svetovnega položaja. Pred vojno je stala Evropa očitveno politično, gospodarsko in kulturno v prvi vrsti na vsej zemlji. Tupatam je dobivala konkurenta, ali strašiti je niso mogli in njena hegemonija je ostajala nedvomna. Konkurenca je postala izza vojne deloma močnejša, ali kdor hoče vedeti, kako bije žila sveta, jo še vedno potipa v Evropi. In to je tembolj opravičeno, ker je Evropa vsled vojne izmučena, ker so jo obiskale vse mogoče groze in ker je najbolj prisiljena iskati nova pota in sredstva, da se reši in da spleza iz brezdnosti.

Po vsej Evropi pa odmevajo besede, ki so podobne socializaciji. Z raznimi imeni se označuje stvar, ali v bistvu je vedno enaka. Različne so tudi oblike, različne metode, različna pota; cilj pa je povsod enak. In po velikem delu Evrope je že presežen stadij propagande; stvar sama je že na poti.

V Rusiji vlada boljševizem, ki nam je bil slikan kot sistem same sile in despotizma. V Nemčiji imajo konservativni socialisti kompromise z delom buržoazije. V eni deželi dosleden, skoraj fanatičen radikalizem, v drugi skoraj boječe obotavljanje. Ali v obeh imajo problem socializacije in se morajo aktualno baviti z njim. Razlika je med vlado v češkoslovaški republiki in na Švedskem; ali v obeh deželah naznanjata ministrska predsednika programe socializacije. Tak proces se vrši v Avstriji, ki se sicer skoraj ne more geniti po svoji volji. In kjer stoje vlade na negativnem stališču, pritiska delavstvo bolj in bolj in osvaja tem več postojank, čim bolj so vlade gluhe za take zahteve.

Kdaj je bilo v zgodovini kakšno gibanje tako močno, ne da bi bilo na tak ali enak način, prej ali pozneje doseglo uspeh in uresničilo svoje cilje? Kristjani nam radi pripovedujejo, kako

so jih v prvih časih preganjali in zatirali, kako malo jih je bilo in kako navidezno obupen je bil njih položaj. In potem povdarjajo s ponosom in povdarkom, da je krščanstvo kljub temu osvojilo ves svet. Če niso persekucije mogle pomenirati takega baje le idejnega gibanja, kako naj bi ustavile lokomotivo časa, ki jo goni sila razmer in potreb? Če je ustvarjanje mučnikov pospešilo eno gibanje in ga privedlo do zmage, kako se more sedaj od iste metode pričakovati nasproten rezultat?

Socializacija še pred kratkim sama teorija, je postala stvar prakse. V tem je dokaz, da prihaja njen čas in da se mora svet hočeš nočeš sprijazniti z njo. Kdor se ji upira, se mora pripraviti na poraz; kdor spoznava nujnost njenega uresničenja, mora pa pogledati njenim problemom resno in trezno v oči. Zakaj realiziranje vseh stremljenj na tem polju zahteva največjo razumnost in inteligentnost; fatalizem, ki misli, da vodijo slepe sile same po kakšnem mističnem načelu do razumnega cilja, je prav tako zgrešen kakor slepi fanatizem, ki veruje, da je revolucionarna enerzija, podkurjena z revolucionarno frazo, zadostna za vse.

Socializacija je na dnevnem redu. Kadar se to konstatira, je dobro povedati, da še nikakor ne gre za socializem, temveč le za dopolnitev pogojev, iz katerih izvira socializem, za osnovne priprave nove družbe, za prehodna dela, katerim sledi socializem še le tedaj, kadar so povsod dovršena. Socializem ni lokalna zadeva, ampak svetoven problem. V nobeni posamezni deželi, pa naj je njeno prebivalstvo do zadnjega socialistično, se ne more vpeljati socializem, dokler je ostali svet kapitalističen. Socializem je dovršen sistem, ne eksperiment, ampak zadnja posledica eksperimentov. Toda osvajanje postaj na poti do končnega cilja ni nič manj važno, kakor dosega cilja samega, zahteva pa še resnejše delo, zakaj napake na poti postanejo lahko usodepolne, če so pa izpolnjeni vsi pogoji, je definitivno uresničenje socializma neizogibno, torej tudi razmeroma lažje od predhodnih bojev in naporov.

Eksperimenti se vrše dandanes v mnogih deželah in na razne načine. Opaza se sicer povsod tudi neka tendenca, ki se navdušuje za socialno revolucijo po eni metodi, namreč po ruski; ali ta propaganda ne pride nikamor preko teorije, in še ta je zelo površna. V praksi nima takozvani komunizem, kjer se identificira z rusko boljševiško metodo, nobenega uspeha in dela le ovire resnemu delu socialnega reformiranja, ki je nujen predpogoj temeljitega socialnega preobrata oziroma že del tistega procesa, ki se imenuje socialna revolucija. Ta revolucija se je v resnici že davno pričla; že pred vojno je bila v teku, vojna jo je pa še pospešila in sedaj napreduje z mnogo večjo močjo, kot jo morejo poprečni nazadnjaki oceniti.

Nekateri vročekrvni in po naravi revolucionarni ljudje opazujejo to revolucijo in se z velikim entuziazmom vdajajo vtiskom, ki jih dela nanje. Zdi se jim, da je prišel čas socialne revolucije v tem smislu, kakor jo sami razumejo. Pozabili so, da ni ta revolucija kratkotrajna, četudi hud in žrtev poln boj na barikadah, temveč osnovna preobrazba vsega gospodarskega in socialnega življenja, pri kateri se seveda lahko zgodi, da igra tudi orožje vlogo, v kateri pa ne more odločiti nobena bitka sama na sebi. Noben socialen preobrat, pa naj bo zamišljen kakorkoli, se ne more izvršiti na mah, temveč zahteva gotov čas, ker je moderno življenje zelo komplicirana prikazen, pa se zategadelj ne more preobrniti kakor rokav. Socialna revolucija je veriga raznih izprememb in preobratov, ki se morajo izvršiti na raznih poljih, v gospodarstvu in v kulturnih razmerah, v politiki in v tehniki, v industriji in v poljedelstvu, v pravnih temeljih, v ljudski izobrazbi i. t. d.

Vse te razmere so v posameznih deželah različne in že zaradi tega ne more biti način preustvarjanja povsod enak. Z mehničnim posnemanjem se ne more doseči nič, kjer delujejo žive sile. Kakor smo že pogostoma omenili, je sicer vse, kar se godi na tem polju v kateri koli deželi, vredno preučevanja, toda ne opičjega prenašanja v razmere, ki so povsem različne od razmer, v katerih je nastalo, kar naj bi se preneslo. O definitivnih uredbah, ki jih v njih skupnosti označujemo z besedo socializem, si lahko napravimo sliko, ki bo za ves svet enaka. Kar se tiče osnovnih gospodarskih razmer, sploh ne more biti drugače; socializem zahteva na vsak način enotno svetovno gospodarstvo, in s tem je seveda že marsikaj v zvezi, kar mora tudi biti enotno. Ali to je cilj. Do njega pridemo le od tam, kjer smo. Poznati svoje razmere in po njih uravnati delo, je neizogiben pogoj uspeha.

V nekaterih deželah se vrše taki poizkusi v večjem slogu. Med najvažnejše korake te vrste spada takozvano socializiranje industrijalnih podjetij, prometnih sredstev, bank in agrikulture.

Kaj pa se pravi socializirati? Po raznovrstni praksi v posameznih državah bi težko prišli do enotne definicije. Še teže bi našli zadovoljivo razlago, če bi se naslanjali na razne teorije in programatične zahteve.

Pogostoma se navaja podržavljenje, včasih imenovano nacionalizacija, za socializacijo. Lahko si je misliti države, v katerih je ta način najbolj primeren za prehod iz privatnega sistema produkcije v javno. Toda nacionaliziranje samo ob sebi še nikakor ni socializacija. Če je vsa država politično v rokah malega števila privilegiranih ljudi, pomeni podržavljenje pač izpremembo, ki utegne biti celo velika, ali socializacija, ki naj postavi produkcijo in distribucijo pod kontrolo ljudstva, to še nikakor ni. Tisti krogi, ki kontrolirajo državo, bodo kontrolirali tudi je-

klo in premog, železnice in sladkor, zemljišča in krompir. Monopol države je v takem slučaju lahko enako škodljiv, kakor monopol privatne kapitalistične družbe.

Ali cilju socializma tudi ne služi druga metoda, ki hoče postaviti vso industrijo pod kontrolo delavstva, na tak način, da bi delavstvo vsake stroke odločevalo o njej. To je sindikalizacija, ki je tuptam med delavstvom zelo popularna, s katero se pa socialni problem nikakor ne reši. Skupno delavstvo ene stroke bi le zamenjalo današnje kapitalistične korporacije, skrbelo za svoje posebne interese, in pri tem naravno izkoriščalo konsumente, torej zopet delavce. Socializem pa ni problem te ali one delavske skupine, temveč problem vse družbe.

V nekaterih deželah se skušajo izogniti težavam s tem, da ustanavljajo posebne družbe za socializiranje in za kontrolo socializiranih podjetij. Navadno je v teh družbah zastopano delavstvo dotičnega podjetja ali stroke, konsumenti in država. To je izhod v sili, ali socialističen sistem to tudi ni. Uprava industrij je odtegnjena birokraciji, ki je v sedanjih razmerah preveč važna svoje rutine in nima dovolj sposobnosti za industrijalne naloge. Ali industrija kot celota vendar ni v rokah skupnosti, se ne upravlja le za skupnost, in razlike med producenti in konsumenti niso odpravljene.

Ideja nacionaliziranja je pravilna. Toda država, ki naj postane predstavnica socializirane dela, se mora sama preobraziti; ne le industrija, katero bo kontrolirala, ampak tudi država sama mora postati last vsega ljudstva v popolnem pomenu besede. Ali se da tej organizaciji tedaj drugo ime, je zelo postranskega pomena. Saj ne gre za ime, temveč za stvar. Jasno pa je iz tega, da ima socializacija gospodarske pogoje, da pa ima tudi politične in velika napaka je, če se smatra preziranje političnega dela za radikalno in za koristno končnemu cilju socializma. Osvojitve politične moči je bila vedno važna za proletarijat in čim bolj napreduje socialni razvoj v smeri socializma, tem nujnejša postaja ta naloga. Brez nje izpolnitve ne bo ne provizorične socializacije, ki bi zaslužila to ime, še manj pa dovršenega socializma.

Ako kdo očita oblastim, da ne nastopajo strogo proti profitarjem, se moti. Listi na primer poročajo, da je bila newyorška tvrdka Gimbel Bros. obsojena že 207. radi profitarstva. Ampak tvrdka bo verižila naprej, ker se ji izplača, četudi mora plačati globe in sodniške stroške. Poročila, kako preganjajo sodišča male trgovce vsled prekomernega profitarstva, prihajajo tudi iz drugih krajev. Življenske potrebščine pa grede kljub temu v cenah kvišku. Morda bi bil tudi tu primeren pregovor, da male tatove obesajo, velike pa izpuščajo.

Ne radikaliziraj po zakotnih prostorih. Pridi v socialistično organizacijo in delaj zanjo.

Znamenja iztreznitve.

Nesrečni klin razdora, ki se je deloma med vojno, še bolj pa po premirju zadril med bojujoči proletarijat, ni prizanesel niti stranki na Slovenskem. Tudi tam imajo poleg stare socialno demokratične stranke komuniste in tudi tam izgleda, kakor da ima delavstvo več opravka z bojem med svojimi različnimi frakcijami, kakor z borbo proti reakcionarnim silam. Težko je iz daljave presoditi, kaj je pravzaprav povzročilo, da je moralo priti do razkola, od katerega nima nihče toliko koristi, kolikor sovražniki delavstva. Dobivamó sicer časopise, čitamó poročila, ali karkoli se tam govori o "ministerializmu," o revolucionarnem obotavljanju in o raznih osebnih praskah, nam ne daje dokaza, da je bil ta razkol potreben. Seveda, vse, kar se zgodi, se mora zgoditi, vse mora imeti svoje vzroke in je v tem smislu nujno. Ali s tem ni rečeno, da je tudi koristno. Kar vemo o Jugoslaviji in o ondotnih splošnih razmerah, utrjuje naše mnenje, da je bila razcepitev prav tam skrajno neumestna, ker je oslabilo delavstvo baš v času, ko se polagajo temelji državi, s katero se mora danes na vsak način računati. Prepustiti ureditev države popolnoma nasprotnikom in se odreči prilike, da se ustvarijo čim ugodnejši pogoji za boje, ki jih bo delavstvo na vsak način moralo voditi, nemara dlje, kot se zdi marsikateremu optimistu, se nikakor ne more imenovati pametno in delavskemu razredu koristno. Ne vemo sicer, kako daleč sega razkol; ali če bo delavstvo tudi pri volitvah za konstituanto razdvoje no nastopilo, če bo s tem okrepčalo nasprotnike, bodo neizogibne posledice, ki bodo kruto ovirale proletarijat pri vsem njegovem bodočem delu.

Morda ni v sedanjem času ali v bližnji bodočnosti mogoča popolna združitev vseh delavskih organizacij. Za okrevanje od takih bolezni je večasi treba časa. Toda na vsak način bi morale frakcije spoznati, da zahtevajo interesi delavstva kakršen koli sporazum, ki bi omogočil, da se obrne njegova fronta proti skupnemu nasprotniku, zlasti da se to zgodi pri volitvah, pri ustanovitvi države, v kateri bo to delavstvo moralo živeti.

Nemara je tako zблиžanje kljub vsem medsebojnim napadom vendar že na poti. Kdorkoli ga pospeši, si pridobi nevenljive zasluge za delavstvo. Morda ne bodo sadovi takoj očitni, ali tudi za bodočnost je treba saditi že v sedanjosti. Saj menda vendar ne gre za principiela nasprotja o socializmu, ampak za taktične razlike, in pri tem ni prepovedljivo posnemati katoliško cerkev z njenimi dogmami, ekskomunikacijami in interdiktmi.

V ljubljanskem "Rdečem Praporju", ki izhaja kot komunistično glasilo, je bil objavljen sledeči članek, po katerem bi bilo soditi, da prihaja tudi v ondotnem komunističnem taboru stvarno mišljenje bolj do veljave. Glasi se:

Ruska in evropska izkušnja.

Od lanskega velikonočnega kongresa je preteklo leto. To leto nam nudi dosti materijala in izkušenj, da lahko podrobneje in jasneje govorimo in

odločujemo o političnem položaju, o taktiki in štaturu naše stranke. Strankini kongresi se baš zato sklicujejo vsako leto, da se na temelju dolgoletne prakse dobé potrebni zaključki, direktive in resolucije za naše bodoče delo. — Življenje in izkušnje so naši najboljši učitelji. Mi nismo nezmožljivi papeži, ki si ne dopuščajo popravljati.

Letošnji kongres s pravico zahteva z ozirom na politični položaj, ki v njem živimo, od vseh strankinih delegatov globoko razumevanje in veliko odgovornost. Vsak pogrešek v oceni sedanjega političnega položaja, vsaka zmota glede določevanja strankine taktike bo imela veliko težje in usodnejše posledice za mednarodni proletarijat, kot v predvojni, "mirni" dobi. Radi tega je potrebno vsestransko in zavedno diskutiranje do kongresa o vseh onih vprašanjih, o katerih se bo sklepalo na njem.

Eno leto prakse za mlado stranko, kakor je naša, pomeni zelo mnogo. Spomladi preteklega leta je bil odbdržan v Moskvi I. kongres Komunistične internacionale, kjer so bila donesena načela in direktive Tretje internacionale na temelju ruskih izkušenj in prvih mesecev nemških izkušenj. Akoravno so te direktive izdelane z globokim, genijalnim opazovanjem in s širokimi oziri, vendar se je uvidelo v teku tega leta, da potrebujejo širše in podrobnejše razpréditve, posebno z ozirom na razmere v centralni in zapadni Evropi. Problemi (nerešena vprašanja) komunistične taktike v evropskih državah so se pojavili v glavnih potezah po prvem kongresu Tretje internacionale. Najprej so se rodili problemi komunistične taktike v Nemčiji kot rezultat revolucionarne prakse. Po nekem času so se pojavili isti taktični problemi — samo v manjšem razmerju — v državah zapadne Evrope. V tem oziru moramo priznati, da igra Nemčija vlogo pioniirjev.

Problemi taktike imajo v raznih državah različne ideološke in realne podlage, izvirajo iz različnih tradicij in se kretajo na različnih terenih. Nemčija ni samo geografsko, temveč tudi v taktiki posredovatelj med Vzhodom in Zahodom.

Ruska taktika se v borbi za diktaturo proletarijata v znatni meri razlikuje od nemške in zapadnoevropske. Za rusko taktiko je značilen čas in socialni teren, na katerem se je razvila ruska revolucija, ko se je zrušil carizem. Ruska buržoazija v socialnem oziru ni imela čvrstih korenin. Bila je mlada, zelo odvisna od evropskega kapitala, vsebovala je neznamen del ruskega naroda. Njene organizacije so bile slabe, njene vladajoče tradicije čisto neznačne. Ona ni bila v stanju, da zadrži burni tok ruske socialne revolucije. Razen tega so v ruski revoluciji igrali velikansko vlogo siromašni prebivalci vasi. Fevdalizem je v Rusiji trajal do kraha carizma. In ravno radi tega se je industrijalni proletarijat v svojem ekonomskem in političnem boju oslanjal na siromašno vas in ji pomagal, ko je zahtevala zemlje. Med tem ko je industrijalni proletarijat, zbran v velikih mestih, s svojimi velikanskimi močmi nadaljeval buržoazno revolucijo v smeri socialistične revolucije, se je na vasi zrušil

samo fevdalizem in vršila se je buržoazna revolucija. Interesi industrijskega proletarijata so se v prvi čas skladali z interesi siromašne vasi, ki je delila veleposestniško zemljo. Dalje, v mnogoštevilnih velikih ruskih mestih ni bilo male buržoazije, ki je v preteklih revolucijah s svojim kolebanjem in kompromisi vedno zavirala razvoj revolucionarnega pokreta. A poleg vseh teh faktorjev moramo omeniti še zunanjo situacijo, ki je bilo zelo povoljna za rusko revolucijo. Vojna med antante in centralnimi državami je dajala ruskemu proletarijatu možnost, da z uspehom izvede svojo revolucijo in potem tudi uvrsti svoje pridobitve.

Tak burni potek ruske revolucije ne more služiti kot temelj, kot izhodna točka tudi za taktiko zapadno-evropskim državam. Odnosaji in pogoji, v kakršnih se nahajajo te države sedaj, govore za to, da bodo tu proletarske revolucije mnog počasnejše, zapletenejše in krvavejše.

Angleška in francoska buržoazija je močno in fino organizirana in zvezana s starimi vladajočimi tradicijami. Buržoazna demokracija predstavlja v evropskih zapadnih državah konservativen element in čvrst temelj za buržoazno družbo. Boji za demokracijo so v socialističnem delavskem pokretu igrali veliko vlogo in radi tega je mnogo težje v Evropi bojevati se proti buržoazni demokraciji, kakor je to bilo v Rusiji, kjer v glavnem sploh ni bilo demokracije in kjer je proletarijat vodil borbo pod znakom socializma proti carizmu in kapitalizmu. Na zahodu je zveza med mestom in vasjo popolnoma prekinjena, med tem ko je v Rusiji mestni proletarijat stalno imel zvezo s svojo družico na vasi. Kapitalisti v zapadni Evropi so imeli dober uspeh s tem, da so okužili malo buržoazijo v mestih in vaseh z imperijalistično ideologijo, med tem ko v Rusiji tega ni bilo. In tudi zunanja situacija za evropski proletarijat ni tako dobra in povoljna, kakor je to bilo za časa ruske revolucije, ker so v antantnih državah vojske razpuščene, a zato so formirane najemniške vojske in proletarijat je razorožen. Radi tega se ne more računati na hitro zmago industrijskega proletarijata v zapadno-evropskih državah. Osvajanje vlasti ne bo imelo oblike hitrega in kratkega juriša, ampak daljšega ruvanja. A da se bo to ruvanje končalo z zmago proletarske revolucije, zato bo poskrbela strahovita kriza s svojimi stalnimi spremljevalci: brezposelnostjo, gladom, nezadovoljnostjo, vedno večjo draginjo, ki stopnjema izenačuje vse kategorije delavstva in male buržoazije.

V teku revolucionarne prakse so tudi nemški komunisti povdarjali taktična vprašanja, popravljali svoje napake in preganjali iluzije iz delavskih vrst. Vsi se spominjamo onih burnih dni začetkom nemške revolucije, ko so vznikli politični delavski sovjeti. A takoj se je videlo, da ti sovjeti niso bili plodovi borbe, pač pa slučajja, ne zmage delavskega razreda, pač pa poraza buržoazije, ne plodovi revolucionarne zavesti proletarijata, pač pa hipne panike buržoazije in ko so se pojavili močni organi buržoazne demokracije, so izginili s političnega odra ti sovjeti, mase so jih zapustile in branili so jih samo

smeli borec revolucionarne predstraže. V Nemčiji je dala buržoazija tak odpor proletarski revoluciji, da se v zgodovini ne spominjamo podobnih primerov. Torej v Nemčiji se je proletarijat prepričal, da se ne more kar ponoviti in kopirati ruska taktika. Proletarijat v Rusiji si je mnogo lažje in hitreje priboril svoje osvojenje, kot bo to moglo izvršiti evropsko delavstvo. Najvažnejši nauki, ki jih ruski proletarijat nudi evropskim državam, se nanašajo na dela in posle po osvojenju politične vlasti.

Pot k zmagi bo v evropskih državah drugačen, kot je bil v Rusiji. Morejo ga najti nemški in zapadno-evropski delavci sami.

Celoletna revolucionarna praksa v Nemčiji nam nudi ravno številne primere, iz katerih se moremo prepričati, da so nemški sodruzi v tem oziru mnogo naredili. Oni nas uče, da so vse parole in akcije revolucionarne avantgarde v toliko uspešnejše in v toliko bolj objamejo indiferentne mase, v kolikor so jasnejše in konkretnejše (občutnejše.) One bodo v toliko manjšo jezo in nezadovoljstvo izzvale pri maloburžoaznem in kmetškem svetu, v kolikor predstavljajo stvarne poskuse za reševanje desorganiziranega in razpadajočega proizvodjanja, za ustvarjenje komunističnega reda namesto roparskega. Nemški delavci se od davna že rujejo s svojo buržoazijo radi delavske kontrole, radi osnovanja delavskih kontrolnih odborov. Pomen teh odborov kot v ostalih organizacijah mas ni samo v njihovem konkretnem delovanju, v zbiranju delavcev kot razreda za akcije, ki odgovarjajo splošnemu nivoju politične zrelosti delavskega razreda, ampak pred vsem v tem, da so te organizacije mas platforme, na katerih se bo izvršilo ideološko ujedinjenje razredov s pomočjo komunizma brez kakih organizacijskih zaprek.

Dalje: v boju se ne morejo uporabljati samo najostrejša orožja. Proletarijat mora imeti v svojem skladišču na razpolago vsa sredstva od najjačjih do najblažjih in uporabljati jih po potrebi. A da se ve, kaka orožja je treba uporabljati, se mora imeti pred očmi konkretni pregled revolucionarne situacije, da vidimo, kako nam je delati.

Filip Filipović.

• • •

Bilo bi neodkritosrčno, če bi dejali, da podpisujemo vse, kar obsega ta članek. Toda tukaj nam ne gre za nekatere stvarne zmote, temveč za spoznanje, ki ga pozdravljamo z edinim obžalovanjem, da ni prišlo prej, ker bi se bilo delavstvu prihranilo mnogo hudega in bi bila stvar socializma že na mnogo boljši poti, če ne bi bila čudna trma ovirala priznanja resnice.

Vzemimo iz Filipovičevega članka nekoliko izrekov, s čimer ne bomo nikakor popačili njegove splošne ideje.

"Problemi taktike imajo v raznih državah različne ideološke in realne podlage, izvirajo iz različnih tradicij in se kretajo na različnih terenih."

"... Tak burni potek ruske revolucije ne more služiti kot temelj, kot izhodna točka tudi za taktiko zapadno-evropskim državam. Odnosaji in pogoji, v kakršnih se nahajajo te države sedaj, govo-

re za to, da bodo tu proletarske revolucije mnogo počasnejše, zapletenejše in krvavejše."

"... V Nemčiji se je proletarijat prepričal, da se ne more kar ponoviti in kopirati ruska taktika."

"V boju se ne morejo uporabljati le najostrejša sredstva. Proletarijat mora imeti v svojem skladišču na razpolago vsa sredstva od najjačjih do najblažjih in uporabljati jih po potrebi. A da se ve, kakšno orožje je treba uporabljati, se mora imeti pred očmi konkretni pregled revolucionarne situacije, da vidimo, kako nam je delati."

To so besede Filipoviča, komunista. Če odštejemo nekoliko fraz, ki se morejo smatrati kvečjemu za ugibanja, ker niso podprte ne z izkušnjami ne z dejstvi sploh — na primer fraza, da bodo zapadno-evropske proletarske revolucije bolj krvave, kakor je bila ruska — lahko pravimo, da ponavlja vse to uvaževanje reči, ki smo jih mi že davno povedali in ki so jih prav komunisti označevali za "kompromisne," za "oviranje socialne revolucije," za oslabljevanje proletarske bojevitosti" itd.

Kaj je bilo vendar jedro vsega takozvanega komunizma? "V Rusiji se je pričela socialna revolucija in pojde po svetu kakor vihar. Konec kapitalističnega sistema je že tukaj. Meščanskim vladam so odštete ure in ruska metoda jim napravi konec čez noč." Taka je bila "radikalna teorija," take so bile obljube komunistov, in kdor jim ni verjel, je bil "socialpatriot," "izdajalec delavstva," "malomeščan" in še kaj podobnega. In naenkrat nas poučuje komunist prav tako, kakor smo sami godli ves čas. Ruska taktika se ne more posnemati. Vsake razmere zahtevajo svojo taktiko. Vsak čas zahteva svoje metode. Kar vodi v eni deželi morda do cilja, odvaja v drugi lahko daleč proč od njega. Kar je bilo večeraj še brez pomena, postane danes vsled izpremenjenih razmer lahko nadvse važno. Zato je treba poznati razmere in čas, zato jih je treba študirati in po spoznanju uravnavati taktiko... Prej smo mi tako govorili, sedaj uči tako komunist.

Z zadoščanjem bi vzeli to na znanje, če bi se iz teh nauk tudi izvajale posledice. Ne le na papirju, ampak v praksi je treba tega spoznanja in ravnanja. In zdi se nam, da bi to proletariatu več koristilo, kakor tisoč preprirov o boljšešizmu in menjšešizmu, o ministerializmu in nekompromisni opoziciji, ker bi to omogočilo združitev proletariata, brez katere ne more biti uspeha in zmage.

Rusija ima svojo pot. Naj koraka, kakor najboljše zna. Če drži res do socializma, ji bomo od vsega srea čestitali. Toda ne posnemajmo, kar ni za nas. Ameriške razmere niso take kakor ruske, jugoslovanske niso take kakor ruske ne kakor ameriške. Potrudimo se, da pravilno spoznamo razmere v tisti deželi, v kateri živimo in kjer nam je odkazano delo, pa ne bo težko uravnati taktike povsod tako, kakor se najbolje vjema z razmerami. In poslužujmo se tistih sredstev, ki jih zahtevajo razmere — saj se strinja tudi komunist Filipović s tem — in s takimi sredstvi, tudi če ne peka iz njih sama revolucija, bo delavstvo doseglo največ uspehov.

Naposled je za danes najvažnejše, da se pridobi toliko uspeha, kolikor je danes največ mogoče.

Čakati le na trenotek, ko se bo vzelo "vse", se pravi igrati hazard, in po tem sistemu se lahko tudi vse izgubi.

ABDITUS:

Gospodarska in socialna vprašanja v Sloveniji.

(Nadaljevanje.)

Dve sliki.

Delavci gredo sicer na delo, toda brez veselja, nič več se nočejo podvreči staremu redu in disciplini. V tem se zrcali duševno razpoloženje množice, ki je v petih letih vojne trpela pomanjkanje in se izčrpala. Kapitalistična družba nima nobene moralne moči, s katero bi človeka zopet spravila k vstrajnemu produktivnemu delu. Njena lastninska neurejenost je postala ena pglavitnih zaprek za to. Kapitalizem je torej zadet v srce. Kadar kapitalistična družba ni več v stanu izvrševati svoje naloge, je posvečena poginu.

To je ena stran slike, gledane z naše plati.

Pri tem imejmo pred očmi, da smo mala, gospodarsko silno oslABLJENA dežela. Deli se v dva dela. En njen del je nastal iz premagancev in je kos izčrpane srednje Evrope, drugi je sicer zmagovit, toda oplenjen. Ta drugi del kulturno in gospodarsko ni na višku, poleg tega je bil med vojno razrušen, pogažen in oropan. V skoro enakem položaju, le v splošno administrativnem poledu na boljšem, je vsa takozvana centralna Evropa. Tudi bližnji in daljnji vzhod je bil poražen in se zvija v težkih gospodarskih krčih.

Sedaj druga plat slike.

Kako izgleda v klasičnih deželah kapitalizma, v Ameriki, na Angleškem, v Franciji, v Italiji in drugih, takozvanih nevtralnih deželah? Bilo bi silno nespametno, ako bi se glede teh dežel udajali iluzijam.

Amerika je bogata in je postala vsled vojne vodilna gospodarska sila sveta. Ona posoja vsemu svetu, za njene produkte se tepe vse človeštvo. Njena produkcija ni zaostala, temveč celo narasla; tako vsaj trdé zanesljiva poročila. Kar je bila v gospodarskem, v političnem, v kulturnem pogledu pred vojno Evropa z Angleško na čelu, to je danes po končani vojni, Amerika, oziroma njene Združene države.

Anglija je med vojno silno zabogatela. Ona je že med vojno velikansko zaslužila kot največji svetovni transporter. Po vojni so ji zapadli velikanski svetovni deli v eksploatacijo, zlasti Egipt, najlepši deli Azije in nemške prekmorske kolonije. Njeni produkti se zahtevajo zlasti v deželah, ki so ji med vojno služile na bojiščih in so vsled tega skoro obubožale: Kanada, Avstralija, Indija itd. Še nikoli se ni opazilo na Angleškem takšnega razkošja in izobilja posvetnih blagrov kot sedaj, po petletni vojni. Kapitalizem je pridobil na svojem razvitku; zato se je sicer ojačil tudi njegov nasprotnik, socializem, toda ravnotežje med nadvrednostjo in nadprodukcijo je ostalo skoro nedotaknjeno. Pravni naslovi nadvrednosti v ceni niso padli, temveč so se celo znatno dvignili, zlasti tudi denar.

Francija, ki je v vojni zelo veliko trpela, se sku-

ša dvigniti na račun takoimenovanih premaganih dežel. Kot zmagujoča dežela uživa kredit pri svojih bogatih zaveznikih in je politični besednik antantnega kapitalizma, kar se ji zaenkrat dobro izplača.

Italija je bila vedno pasivna, revna dežela. Tudi dandanes je navezana na podporo, ki jo v polni meri tudi uživa. Kljub temu se razmere v tej deželi dade le težko primerjati naši sedanji mizeriji. Dežela trpi danes na preobljudenosti, vsled tega in vojnih posledic na pomanjkanju dela in zaslužka doma.

Dežele, ki so v vojni ostale nevtralne, so najsrečnejše. Te dežele so verižnik v velikem in so med vojno silno veliko zaslužile. Krize v njih imajo svoj poseben značaj in imajo jedro v tem, da sedaj, po končani vojni, manj zaslužijo nego so med vojno, ko so bile meje centralnih držav strogo zastražene. Njih sedanji blagostan jim je doneslo kontrabantstvo v velikem. Te dežele so bile v tem pogledu eden pglavitnih činiteljev, ki so podaljševali vojno.

Mi pa imamo vsega premalo, produciramo manj kot potrebujemo za svojo lastno golo življenje. In mnogo je reči, ki pravimo o njih, da jih moramo imeti za vsakdanje življenje in katere prosimo na upanje bri bogatejših sosedih. Vsaj deloma živimo na kredit, ki ga bomo morali pošteno obrestovati. S tem postajamo odvisni; inozemski kapital postaja naš pravi gospodar. Pa tudi "zmagovite" dežele ne producirajo toliko, da bi mogle z lahkoto zalagati ves svet, ki ga je vojna porušila, oplenila in mu razdejala temeljne pogoje gospodarskega obstanka. Svetovna produkcija se je silno zmanjšala; pri njeni razdelitvi se upoštevajo najprej tiste dežele, katere utegnejo prejeto blago hitro in dobro plačati ali pa dati zanj enakovredno zameno. Naša dežela pa je ena onih, na katere potrebo se ne ozira veliko, ena onih, glede katerih je velikemu svetu precej vseeno, kako živi in se razvija.

S stališča socializma in njega gledanja na ves svet ter vse človeštvo je najbolj tragično to, da nas doma razmere sicer silijo, obračunati s kapitalističnim gospodarskim sistemom, nazven pa moramo inozemskemu kapitalizmu, če sploh hočemo živeti, biti celo hvaležni, ako nam pusti pobirati drobtine, ki padajo z mize.

Neznosno stanje.

Torej je svet razdeljen na dva dela, kakor je bil v vojni. Tisti, ki so zmagali, so zabogateli s tem, kar so vzeli premagancem. Prvi del, vsaj deloma, živi sijajno in v izobilju, drugi del je pahujen v bedo in v odvisnost.

In mi smo odvisni.

Naš notranji položaj nam veli, da napravimo banerot in izbrišemo vse dolgove, to je "nadvrednosti" in začnemo čisto novo življenje. Vsa velika posestva vse gozdove, vse rudnike, skratka vse, kar moramo smatrati za naravno last vsega ljudstva, moramo razlastiti. Toda če to storimo v tem momentu, potem vemo, da nam bogatejše inozemstvo neusmiljeno zapre vse kredite in vse uvoze, brez katerih danes še ne moremo živeti. Sovjetska Rusija se je zaprla in živi sama od sebe. To je velika država, svet zase, še neizčrpana, pri kateri gre sedaj pglavitno le za no-

tranjo organizacijo nove uprave. Sovjetska Madžarska je nujno morala propasti, ker ni mogla živeti brez zveze z ostalim svetom, na katerega je navezana zaradi raznovrstnih potreb svojega vsakdanjega življenja. Če se naša dežela zapre na vse štiri strani, mora prejalislej poginiti od pomanjkanja. To se da dokazati tudi iz poteka vojne, ko je bila cela centralna Evropa zaprta in vsled tega na las podobna trdnjavi, ki so jo polagoma izstradali.

Ako nam zapadno inozemstvo, ki ni v takšnem strašnem položaju kot smo mi, dovoli potrebni kredit in uvoz takšnih reči, ki jih doma nimamo, pa jih vendarle potrebujemo, potem vemo, da moremo to doseči le, ako moremo dati za te dobrine primerno zastavo. Kaj pa moremo zastaviti drugega kot to, kar je danes naše naravno bogastvo? Če se posreči to zastavo izvesti tako, da nam bo v čim manjšo škodo, bomo veliko dosegli za sedanjo generacijo in tudi vse bodoče na naši zemlji.

Tako so nas posledice vojne privedle v zagato, iz katere izhod ni tako enostaven, kakor si marsikdo domišlja. Vemo dobro, kaj bi morali storiti, da zopet vzpostavimo zdrave gospodarske razmere, zmanjšamo bedo mas in preidemo v nov gospodarski, socialistični red. Na drugi strani pa vidimo zopet nepremagljive zapreke, ki nam jih stavi inozemstvo, bližnje in daljnje dežele, na katere smo gospodarsko navezani, ako hočemo, da se vsaj za silo preživi naše prebivalstvo, ostane delazmožno in plodovito.

Vedno moramo računati z realnimi dejstvi. Ako kaj podvzamemo, moramo vnaprej biti sigurni uspeha. Zato moramo tudi neznansko težavni položaj, v katerem se nahajamo, premotriti na vse strani in upoštevati vse zapreke, predno se odločimo za skok preko jarka.

Kako se moremo rešiti iz tega neznosnega položaja?

(Dalje prihodnjič.)

Dr. Lavo Čermelj:

O silah.

Ne vemo in nikdar ne bomo vedeli, kaj je sila. Ko govorimo o silah, smo na koncu svojega spoznanja. Sile so produkt našega mišljenja, koristen, toda samovoljen produkt. In če jih že ne moremo popolnoma odstraniti iz znanstvenega mišljenja, je vsaj dobro in koristno, da njih število omejimo, da reduciramo vse raznovrstne sile na eno vrsto sil, morda na mehaniške sile. Taka omejitev silnih vrst pa ne bibila, kakor je poudarjal nekje moj učitelj na vsučilišču E. Lecher, nič drugega kakor napredek od politeizma (mnogoboštva) do monoteizma (enoštva).

Ta mehanistična razlaga fizikalnih pojavov pa je v svojih pogojih neutemeljena, naslanja se namreč na pojme kakor masa in sile. Maso določimo in merimo s silami, silo pa zopet z maso; vrtimo se v večnem kolobarju, pri tem pa ne vemo, kaj je masa, ne, kaj je sila. Tudi ne vemo, ako je masa, merjena na

podlagi težnosti, identična z ono, merjeno na podlagi vztrajnosti. Odgovor, ki ga je dal na to vprašanje nemški fizik A. Einstein, je še prenov in še premalo preizkušen, da ga bi mogel tukaj navesti. Poleg tega pa je zahtevala razlaga raznih svetlobnih in elektromagnetnih pojavov še neko drugo maso, ki bi bila pač vztrajna, ne pa težna, namreč takozvani "eter". Toda nadaljni fizikalni poizkusi in teorije so dvignili celo dvom, jeli ta svetlobni in elektromagnetni eter obstoja, in če je potrebno da obstoja. Pojmi o atomih in molekulah so se razbistrili do gotovo nepričakovane popolnosti in so se bistveno predrugačili v ravno tako nepričakovano smer. Da, celo ona dva pojma, ki sta dosedaj "absolutno" vladala nad celim svetom, prostor in čas, sta izgubila svojo "absolutnost" in sta postala relativna, kakor vsi njuni dosedanja podaniki. Veličastna mehanistična stavba se je začela majati, in dosedaj vladajoča boginja — mehanika se že pripravlja na odpoved od prestola v prid do nadaljnega morda bolj pripravnih naslednic — elektriki. Zato pa je ves mehanistični nazor brez podlage in samovoljen.

S tem so seveda mehanistične razlage fizikalnih pojavov izgubile svojo absolutno veljavo, toda bile so in so še vedno potrebne in koristne. Saj fizika neče ničesar razlagati, temveč kakor vse ostale naravoslovne vede le opisati, in zanjo so zato vse te razlage le pripomočki, le slike resničnosti, in ne resničnost sama.

Izrek: "Telo A deluje na telo B z določeno silo" pomeni v fiziki: "Če imamo telo A in telo B, in če obstojajo med obema gotove relacije, tedaj se mora vedno vršiti po svoji kakovosti in količini natančno določen pojav."

Dušne vzročne predstave o silah so se umaknile funkcionalni zavisnosti določil posameznih pojavov.

Bistva sil ne poznamo, važno je le, da merimo sile, in da to lahko storimo, vidimo najlepše v moderni tehniki. Zakone deroče vode ali električnega toka je fizik tako natančno proučil, da ustvarja lahko na njih podlagi tehnik svoje turbine in svoje motorje; o zadnjih vzrokih gibanja vode in o elektriki pa ne ve ničesar ne fizik ne tehnik. To so sile, in ko govorimo o silah smo, kakor rečeno, na koncu svojega spoznanja.

Če je že mehanistična razlaga fizikalnih pojavov samovoljna in neutemeljena, je še bolj samovoljna in manj utemeljena taka mehanistična razlaga v kemiji ali celo v biologiji, brezsmiselna pa je gotovo ideja, ustvarjati na takem temelju mehanistični svetovni nazor (materijalizem).

Kadar govorimo o silah, govorimo vedno o nekem telesu, ki "nosi" to silo, in ki ž njo deluje ter istočasno nujno tudi o drugem telesu, ki nanje ta sila deluje. Ne moremo si misliti sile brez telesa, ki naj bi bilo nositelj te sile, in brez telesa, na katero naj ta sila učinkuje. Po prejšnji razlagi izreka: "Telo A deluje na telo B z določeno silo," bi bilo popolnoma vseeno, kateremu telesu ali kateremu pogoju pripišemo "silo". Oni pogoji, ki ga smatramo iz praktičnega vidika za glavnega, je "nositelj sile", drugi pogoji so stranski, dasi morda ravno tako nujno po-

trebni. In silo si lahko mislimo spojeno z njenim nositeljem tudi tedaj, ko slučajno ne bi delovala. Sila miruje v nositelju, in v trenutku, ko bi bili dani oni drugi potrebni pogoji, bi začela delovati. Nositelj "sile" ima torej v sebi možnost, da izvrši ob dani priliki gotovo delo.

V tem smislu govorimo o mišičnih silah, o vodnih silah, o elektriških silah ali celo o velesilah, tako si raztolmačimo izraza kakor so "silen mož" in "silno bogastvo" in v tem smislu je pisal tudi Poljanec v svojem "Prirodopisu živalstva", da so gibajoče sile utajene v mišicah, kakor leži n. pr. v premoğu utajena solnčna energija.

Sila v tem smislu pomeni to, kar navadno imenujemo energija.

Mikita, Juhimovič Šapoval:

Ukrajina in Slovani.

(Nadaljevanje.)

Slovani — Bolgari in Srbi — so bili v turškem suženjstvu in so se hoteli rešiti iz njega za kakršno koli ceno. Obračali so svoje poglede v Rusijo, ki se je zanimala za Turčijo — ne zato, ker je zatirala Slované, ampak zato, ker se je bilo Rusiji treba utrditi v Dardanelah in na Balkanu.

Kajpada, najboljši način za oslabitev nasprotnika je izzvati v njegovi organizaciji destruktivne sile in razmajati sovražnika od znotraj. Imeniten način je to, ki so ga preizkusili in prakticirali vsi. O, da, osvoboditev Slovanov, toda čemu osvoboditev Slovanov, če vežejo historične naloge Rusijo na Dardanele? Tudi če bi živeli na Balkanu neslovani, bi bila Rusija smatrala njih osvoboditev za svojo nalogo. Rešujoča Slované je Rusija zasedla Kavkaz, drzno prevatila Gruzine, Tartare, zatirala Finsko, Estonsko, Litvo. Kakšno vlogo igra tukaj osvoboditev Slovanov?

Toda Srbi in Bolgari so hrepeneli po svobodi in zato so se poslužili sovražnika Turčije. To je najboljši način. Če hočete uničiti svojega sovražnika, najдите njegovega sovražnika in pogodite se z njim. Ko so bili balkanski Slovani osvobojeni, so se morali bojevati s svojim "osvoboditeljem," ki je naposled došel tako daleč, da ga sovražijo Bolgari iz dna duše. Na ta način je bilo južnim Slovanom treba Rusije le do osvoboditve, ker je bila sovražnica Turčije. Kaj, če bi bila njena zaveznica? Kaj bi bili storili Slovani? Zapadni Slovani so bili podjarmljeni od Avstro-Ogrske, toda pri konstitucionalni ustavi so pokazali tako silo, da so pred našimi očmi uničili Avstro-Ogrsko. Čehi in Slovaki so si ustanovili republiko, Hrvati, Slovenci, Bosanci in Črnogorci so združeni v jugoslovanski državi. Tudi njim je bila Rusija koristna, ker je bila sovražnica Avstro-Ogrske. Kaj, če ne bi bilo tako? Slovanofilstvo je imelo taktično podlago v tem, da je bila Rusija vedno sovražnica Turčije in Avstro-Ogrske. Tako je bilo, ker se je ruski imperalizem razpenjal na jug, na jugozapad in na jugovzhod. Rusija je padla kot prva žrtev vojne, in slovanski podaniki so ustrelili svojega slovanskega do-

brotnika Nikolaja II. in nadaljujejo s streljanjem politikov, kapitalistov in njih služabnikov. Na razvalinah "ječe narodov" so nastale republike bivših sužnjev. In kaj vidimo? Poljaki, Ukrajinci in Belorusi so razglasili svoje republike, ali Poljska se dela, kakor da se je trdno zasidrala in da bo posnemala staro Rusijo in Avstrijo; njih naslednica hoče biti, skuša se pretvoriti v velesilo in izziva sovraštvo sosedov; Ukrajina in bela Rusija se bojuje še vedno z ruskim carizmom in imperializmom. Pri zapadnih Slovanih še vedno plamti boj in preliva se sveža kri, in sicer ne od Nemcev ali Turkov, ampak od bratov Slovanov.

Kje je slovanofilstvo, kje bratstvo, kje ljubezen in ostala slovanofilska poezija in navdušenost? Slovanofilstvo gospodov veleposestnikov in kapitalistov je prešlo iz teorije v prakso, in kaj vidimo?

II.

Jugoslovani, Bolgari in Srbi, so nepomirljivi sovražniki (bili; op. ur.). Leta 1912 so imeli to radost, da so se medsebojno bojevali, ubijali drug drugega, si iztikali oči, palili itd. V svetovni vojni so se našli v dveh nasprotnih taborih. Bolgari so z Nemci morili Srbe, sedaj se pa Srbi maščujejo nad "brati" sosedi. Srbi so pripojili k sebi brate Hrvat, Črnogorce in Slovence. Hrvati že zahtevajo samostalnost, groze z vstajo, popularni (?) voditelj hrvaških kmetov Radič in mnogo drugih sedi v bratskih ječah. Črnogorci se pa puntajo proti srbskemu (slovanskemu) režimu. Slika slovanskega bratstva v Jugoslaviji se nas tem bolj dotika, ker je v Belgradu grof V. Bobrinski in drugi trubadurji slovanske ljubezni, propagirajoči ljudsko netoleranco.

Ko je letos prišla ukrajinska misija v zadevi vojnih vjetnikov v Srbijo, so jo "bratje" Slovani enostavno zaprli. Lahko je prorokovati, kako se konča ta pesem novoslovanske reakcije in volčjega bratstva.

Nekateri razpori so med Čehi in Slovaki glede na bratske nesorazume. Pred kratkim sem se slučajno seznanil z inteligentnim Slovačkom — z velikim Slovanofilom. V začetku se je zamračil, ko je zvedel, da sem Ukrajinec. — "Zakaj se vojskujete z Rusijo?" je strastno vprašal; "saj ste z Rusi bratje!"

"Boljševiki so naš napadli," sem začel. On mi je segel v besedo: — "Ne, jaz ne govorim o boljševikih — te je treba uničiti, to so naši sovražniki; toda zakaj se bojujete z Denikinom? S tem jasno dokazujete, da ste sovražniki slovanstva . . ."

"Tudi boljševiki so Rusi, tudi bratje-Slovani. Če obsojate vojno s carskimi generali Denikinom in Kolčakom, se morate tem bolj jeziti na Ukrajince, da se vojskujejo z boljševiki — to je, z ruskim delavskim ljudstvom, z delavci in kmeti."

Moj nasprotnik se je razsrdil.

"Zaman si domišljujete, da je Lenin Rus. On je nemški špion. Za nemški denar je delal revolucijo, najel nemške častnike, Lete in Kitajce . . ."

"In ruske delavce in kmete."

"Vi Ukrajinci bi se morali združiti z Rusi . . ."

“S katerimi? Z boljševiki ali z denikinovci?” sem vprašal. Moj tovariš je bil užaljen in zmedlo ga je.

“S pravimi Rusi. Kakor je dejal že Honjakov: Velika Rusija, mati vseh Slovanov. Naj se poslužujejo Slovani le enega diplomatskega jezika: Ruskega. To je najboljši jezik. Zakaj naj bi Slovani v diplomatskih stikih rabili francoščino?”

“Pred vsem: Francoščino razume vsa buržvazija; drugo je avtoriteta sporazumna in tradicije, tretje bi se za občevelni jezik med Slovani lahko izvolil vaš češki jezik.”

“Kako? Češki jezik? Prvič: Češki jezik ni naš. Naš jezik ni češki, temveč slovaški.”

“Saj je to vseeno,” sem dejal.

“Ne, to ni vseeno. Slovaški jezik je povsem različen, samostalen; češki jezik je okoren, nerazvit, neprijetno doneč.”

In še dolgo je grdil češki jezik in dokazoval, da bi se morali vsi združiti pod hegemonijo Rusije. Imel je doktorski naslov.

Tu imate sliko slovanskega pojmovanja življenja.

Poleg tega, da imajo slovaško vprašanje, so Čehi v zelo napetem razmerju s Poljsko, in če pripade Tešinsko Poljski . . . se lahko razveselimo zopet ene slovansko-buržvazne idile.

Toda najbolj “bratsko” so razporejeni Poljaki. Oni se dobesedno vojskujejo z vsemi: S Čehi, Nemci, Litvinci, Rusi, Belorusi in Ukrajinci. In nobena upanja ni na mirno izravnanje vseh vprašanj, izzvanj od Poljakov. Saj bi bilo treba za spravo med Poljaki in Ukrajinci izgnati Poljake iz Galicije, Volinje, Holmska . . . Strašno, zversko vojskovanje Poljakov vzbuja splošen odpor in netečnost. Prav na Poljskem gnije ob groznih, neljudskih okoliščinah na desetero tisoč ukrajinskih kmetov, delavcev in inteligentov. Grozot poljskih koncentracijskih taborov ni mogoče opisati. Ljudje, ki žive ob svojih skrbeh, nimajo pojma, da prekašajo poljska zverinstva vse, kar poznamo iz zgodovine. Ukrajinski narod ne odpusti Poljakom nikdar te nečlovečnosti. Želel bi, da bi vsi slovanofili preživeli poljsko vjetništvo.

Trpljenje Belgije in Srbije se ne more primerjati s tem, kar uganjajo sedaj slovanski bratje v Galiciji in Ukrajini.

Sicer pa delajo to Poljaki povsod: V Beli Rusiji, ali o tem ni treba mnogo govoriti. Vsi imamo tragedijo Slovanov v Rusiji pred očmi.

Historično razmerje Rusije do Ukrajine je grozna tragedija. Po prostovoljni pripojitvi na podlagi realne unije Ukrajine z moskovsko državo leta 1654 se je takoj pričela politika takega nasilstva, da je težko govoriti o tem. Hejtman Bohdan Hmelnički, ki se je odtrgal od obsovjene Poljske, je sklenil zvezo z barbarsko Rusijo in že Sevčenko ga je prekel za to. Krvave vstaje hetmanov Vigorskega, Brjuhoveckega, Dorošenka, Mazepe proti Rusiji so se končale nesrečno za Ukrajino. Leta 1873 so pravoslavni veleposestniki — Slovani — izpremenili ves svobodni ukrajinski narod, ki se je bil tako mo-

gočno upiral poljskemu tlačanstvu, v tlačane. Veleposestniška, slovanska Rusija je oropala naš nesrečni narod: Uničila je celo ime, jezik je izpodrivala, kulturno delo preganjala. Vše do leta 1906 niso mogli Ukrajinci ne pisati ne govoriti v svojem jeziku. Ukrajinske šole so bile odpravljene v 18. stoletju in do velike revolucije leta 1917 niso imeli Ukrajinci ne ene svoje šole v slovanski Rusiji!

(Dalje prihodnjič.)

Ali sedanje delavske plače presegajo plače iz leta 1914?

Državni oddelek za delo v Washingtonu je izdal pred kratkim statistiko, ki izkazuje, da so se življenske potrebščine podražile od leta 1914 do meseca decembra 1919 za 104 odstotkov.

Od meseca decembra 1919 je industrialni konferenčni odbor, ki funkcionira pod združenimi interesi korporacij, katerih člana sta tudi National Erectors Association in Woolen Trust Co., dodal, da so šle cene za življenske potrebščine kviško po vsi deželi še za nadaljnih 7 odstotkov.

Statističarji, ki so pogledali v cene življenskim potrebščinam in v povišane plače od leta 1914 in so primerjali oboje z leti 1919—20, so prišli do zaključka, da bi moral vsak delavec, ki bi hotel, da bi bil s svojo plačo tam, kjer je bil leta 1914, dobiti \$10.55 minimalne plače na dan. Leta 1914 je bila minimalna plača organiziranega delavstva v Ameriki \$5 na dan; ker so se pa življenske potrebščine v tem času podražile za 111 odstotkov, kakor kaže statistika državnega oddelka za delo in statistika industrijalnega konferenčnega odbora, bi moralo torej delavstvo dobiti za te odstotke povišanje svojih plač. Delavstvo, ki ne dobi teh 111 odstotkov povišanja, je danes na slabšem, kakor je bilo pred petimi leti. Kako stoji v tem oziru neorganizirano delavstvo, je seveda težko dognati, ker ni priročne statistike, toda da ne stoje bolje, kakor so v prejšnjih letih, je gotovo.

Med tem ko so delavci v tem času izgubili, so delodajaleci ogromno pridobili. Njihovi čisti dobički so znašali nad sto in na tisoče odstotkov. Na podlagi statistike je dognano, da so imele razne korporacije, ki se pečajo s produkcijo bakra, železa, bombaža, pletenine, jekla in drugih temeljnih izdelkov skoraj trikrat večji promet, kakor pa med leti 1916 in 1918. In kadar je promet tako pomnožen, je naravno, da so v tej primeri pomnoženi tudi čisti dohodki.

Iz obsežne statistike, ki so jo priredile z ozirom na primerjanje plač iz leta 1914 in 1920 razne unije v New Yorku, katere radi prostora ne moremo objaviti v Proletarcu, je posneti, da je le malo strok, v katerih so delavci v resnici tako plačani, kakor so bili leta 1914.

V tiskarski stroki na primer je bila poprečna tedenska plača v mestu New Yorku — in po New Yorku se lahko računa s par izjemami vse ostale kraje — \$26, med tem ko je ta plača 1920 \$45; premalo torej na podlagi povišanja cen za živila še

\$9.60; plače stavbinskih delavcev leta 1914 so bile povprečno po \$5 na dan, sedanje so \$9 na dan; premalo torej vsled povišanja življenskih potrebščin za \$1.55; plače delavcev na pouličnih in nadulčnih železnicah so bile leta 1914 \$3 na dan, leta 1920 pa \$5.80, premalo 55c; tedenske plače krojačev leta 1914 so bile povprečno \$23, leta 1920 pa \$35, premalo \$11.50; povprečne mesečne plače pristaniščnih delavcev in delavcev na ladjah so bile leta 1914 \$60 do \$100, leta 1920 pa \$125 do \$210 — in ti so edini, ki so plačani tako, kakor so bili leta 1914; vsi ostali dobe napram povišanim cenam za življenske potrebščine manj, kakor so dobili leta 1914.

Neresnica je torej, da je sedanjo draginjno pripisati visokim plačam, ki jih dobiva delavstvo v katerkoli industriji.

Naša predsedniška kampanja.

Ameriško delavstvo je na pragu predsedniške kampanje. Socialistična stranka, ki je politični izraz tega delavstva, je že odprla svojo kampanjo, ko je nominirala E. V. Debsa in Seymour Stedmana predsedniškimi in podpredsedniškimi kandidatom.

Vojni dogodki zadnjih petih let so pospešili razvoj človeštva za stoletja. Iz dolgega trpljenja, uničevanja in smrti, je vzniklo bolj kakor kedaj poprej stremljenje po novem, boljšem življenju.

Polovico civiliziranega sveta v Evropi živi danes pod vlado ljudi, ki se prištevajo socialističnemu mišljenju. Vsled razdejanja in uničenja, ki ga je zapustila dolgotrajna vojna, je njihovo prizadevanje za rekonstrukcijo zelo otežkočeno, toda ko premagamo te težave in se obrnejo razmere na bolje, bo imelo ljudstvo v dotičnih deželah tako vlado, kakršno v resnici želi in kakršne ne pomni človeška zgodovina.

Tudi v ostalih deželah, kakor je naprimer Amerika, kjer se socialistična ideja še ni tako ukoreninila, se čuti ta puls od dne do dne jačji. V cerkvah, časopisjih, v šolah, v tovarnah, na borzah, na ulici in celo na zabavah se sliši pogovor o socializmu. Socializem je postal dnevno vprašanje.

Med tem ko je socialistična ideja mnogim strah in trepet, ker se boje, da izgube z njim svoje privilegije, je za nas, delavski razred, nositeljica gospodarske enakopravnosti, svobode in človeške sreče. Socializem postaja rešitelj sveta izpod gospodarskega propadanja, ker nudi boljše pogoje za življenje.

Da pospešimo tej ideji pot tudi tostran oceana, moramo delavci izkoristiti vsako priliko, ki se nam nudi. Ena teh prilik je predsedniška kampanja v jeseni.

Jugoslovanska socialistična zveza v Chicagi je pripravljena storiti vse, kar je mogoče, da se ta ideja v predsedniški kampanji med našimi delavci razširi. Zato pa bo potrebovala finančnih sredstev. Letaki, v katerih bi bila ta ideja raztolmačena in jih ima Zveza namen razpečati v vse kraje, kjer živi naš proletariat, stanejo denar, katerega Zveza nima.

Kapitalistične stranke izdajajo za svojo kam-

panjo milijone. Delavstvo jih ne more, ker jih nima. Toda tudi delavstvo ima nekaj, kar lahko da, in bo moralo dati, če hoče, da pride njegova kampanja v poštev.

Mi bomo prišli v kratkem pred vas z apelom za zbiranje kampanjskega fonda za predsedniške volitve. Neprijetno nam je sicer, ker vemo, da je naše delavstvo v zadnjih časih izdajalo za razne kolekte mnogo; toda druge poti ni. Miljonarjev, ki bi pošiljali za našo kampanjo mastne čeke, nimamo; ne preostaja nam drugo, kakor da se obrnemo do naših sodrugov in somišljenikov.

Od vas slovenski in jugoslovanski delavci v Ameriki je odvisno, kakšna bo ta kampanja med nami. Pokažimo, da se zavedamo važnega časa, ki nas kliče na delo za prevreditev sedanje nepravilne družbe v pravičnejšo.

Tajništvo J. S. Z.

Socializem in socialistične naloge.

Socializem kot nauk ni težko definitirati. S par besedami povemo, da pomeni socializem "kolektivno lastništvo in kontrola nad vsemi produktivnimi in distributivnimi sredstvi." Toda če vzamemo v poštev dejstvo, da je socializem sam na sebi šele cilj, ki je podrejen raznim aktivnostim, ki se ne morejo izvršiti čez noč, tedaj je umevno, da stvar ni tako enostavna. Največja napaka pri socialistih sedanjih dni je v tem, da precenjujejo svojo moč in sodijo, da je že vse zrela za družabni preobrat. Seveda se datuma za to zrelost ne more napovedati, ker ga ne more vedeti nihče; ne more ga vedeti nihče zato, ker prehod k tem preobratom ni vedno odvisen le od delavskega razreda, ampak tudi od tistega, napram kateremu ima proletariat svoje tirjatve.

Toda socializem, kot nauk o preureditvi sedanje družbe, ima svoja začrtana pota, ki stoje, in se o njih ne more špekulirati.

Socialističen nauk — to je teorijo o novi družbi — delimo v štiri dele, katerim je podrejeno vse socialistično delo. Ti so:

1. Kritika o postoječi družbi;
2. Modroslovje o družabnem razvoju;
3. Napoved družabnega ideala;
4. Gibanje za doseg tega cilja.

Pod kritiko napram obstoječi družbi prikazujemo socialisti znake ali pojave, ki so večinoma posledice revščine in mizerije; tako naprimer prostitucija, zločini in druga družabna zla. Te reči so tukaj največ radi tega, ker so družabne funkcije v produkciji in distribuciji bogastva v privatnih rokah, kar ima za posledico, da so ljudje, ki producirajo, izkoriščani po neproducentih.

Po teoriji modroslovja o družabnem razvoju spoznavamo sočasne faktorje ali činitelje v gospodarstvu, činitelje v produkciji in distribuciji, ki so po večini odločujoči za življenje v družbi.

Za napovedjo družabnega ideala se zamislimo v čas, ko se bo prihodnja doba v soglasju družabnega razvoja razlikovala od sedanje, in kako bo z razliko, s podružabljenimi produkcijskimi sredstvi in

distribucijo dana priložnost vsakemu posameznemu človeku, da razvije in uveljavi v sebi vse tiste zmožnosti, ki so mu dane po naturi.

Gibanje, ki je s predstoječim v zvezi, ima namen izvesti kontrolo kolektivnega lastništva — to je pridobiti v svojo posest moč države, potem katere se ima to izvesti in na ta način odpraviti razreden boj, siromaštvo, mizerijo in vse zle posledice, ki jih je rodil sedanji sistem.

Naloga socialističnega lista in socialistične organizacije je torej v glavnem četverna: kritizirati obstoječe razmere, razpravljati o družabnem razvoju sploh, napovedovati, kako se bo socialistična družba na podlagi izpremenjenih gospodarskih načel razlikovala od sedanje družbe — in pisati o gibanju in organizaciji, potem katerega se bo ta ideal realiziral.

Ampak pri tem se ne sme misliti, da je to vse. Poleg teh nalog so še druge. Socialističen list in socialistična organizacija se morata pečati obenem tudi s socialistično zgodovino in s socialistično avtokritiko — s kritiko, ki se tiče socialistične taktike z ozirom na delo, ki ima realizirati končni cilj. Pri mnogih socialistih (in pri nas ni izjema) so se te naloge vse premalo upoštevale. Med tem ko so se prve naloge, ki se nanašajo na kritiziranje sedanje družbe, jemale z zadovoljstvom na znanje, so se druge direktno zanemarjale. Posledica tega je bila pomanjkanje avtokritike, pomanjkanje poglobljenja v socialistični razvoj sam. In tako je prišlo, da so nekateri elementi smatrali socialistično avtokritiko direktno za izdajstvo socialističnih dogem, češ, da socialističen list ne bi smel nikdar kritizirati dejanja socialistov, pa če se smatrajo njihove taktike za pravilne, ali pa za izgrešene. Tako mišljenje je napačno, ker vodi do okamenelosti in površnosti o razumevanju socialističnih nalog, ki postajajo od dne do dne večje in številnejše.

Bolje bi bilo seveda, če bi imeli za razprave, ki se tičejo kritike o taktiki poseben list, pisan za posebno izšolane socialiste, kot se ponašajo s takimi revijami večji narodi; toda v naših razmerah je to nemogoče. Privaditi se bo treba čitati vse — in vsak članek pri čitanju razporediti v tisto kategorijo dela in nalog, v smislu katerih je pisan. Če bodo naši sodrugi in čitatelji lista razumevali številne naloge, ki jih imata socialistični list in socialistična organizacija, potem jim ne bo težko razporedovati članke ter pojmiti njihovo vsebino v smislu nalog, ki so zapopadene, bodisi da se članek nanaša na kritiko sedanje družbe ali pa na kritiko socialističnega gibanja samega.

Socializem je treba spraviti v soglasje s socialističnimi nalogami, in ko smo te spoznali, nam ostalo ne bo težko razumevati.

Tajništvo J. S. Z.

Ali ste pripravljene žrtvovati čas za agitacijo socialističnega tiska? Ako ste, prevzemite zastopništvo za nabiranje naročnikov Proletarcu. Vsa potrebna pojasnila in tiskovine da upravnishvo. Pišite mu še danes.

UTRINKI.

Zadnja konvencija republičanske stranke je sprejela v svoj program tudi sledečo zahtevo: "Mi zahtevamo, da se varuje vsakemu ameriškemu državljanu stara ustavna pravica do svobode govora, svoboda časopisja in svoboda zborovanja, in pravica, nič manj sveta, da morajo biti kvalificirani volilci reprezentirani po pravilno izvoljenih zastopnikih." Nič slabega. Ampak republikanci so imeli vendar večino v newyorški legistaturi, ki jih izključila pet pravilno izvoljenih socialističnih poslancev. S tem činom legislature je bilo velikemu številu državljanov odvzeta reprezentacija v newyorški postavodaji. Zaraditega je zahteva v programu republičanske stranke ironija, ker sama tlači ustavne pravice državljanov. Seveda, sedaj je tu volilna kampanja, pa hoče s takimi zahtevami v strankini platformi slepiti nepoučene volilce.

Angleščina ima pogovor: "Money talks"; vsekakor je denar govoril nekoliko preglasno za generala Wooda v predkonvencijski kampanji republičanske stranke.

Italijanski imperialisti so čutili potrebo protektora nad Albanijo in za tak protektorat je po njihovem mnenju poklicana Italija. Ako bi bili ti gospodje pametnejši, bi morali uvesti protektorat nad italijanskim kmečkim in delavskim ljudstvom, ki se nahaja v nepopisni mizeriji, mu pomagati do boljših življenskih razmer in ga varovati pred izkoriščanjem. Italijanske čete so imele zasedene velik del Albanije in njena obrežna mesta, med njimi tudi Avlono. Albanci pa ne marajo protekcije in se z oboroženo silo izgnali italijanske čete iz notranjosti dežele in raznih in raznih obrežnih mest. Zadnja poročila pa pripovedujejo, da so morali italijanski vojniki zapustiti tudi Avlono, ki jo je hotela laška vojaška kamari- obdržati za vsako ceno, ker kontrolira od albanske strani vhod v Jadransko morje. Kljub vsem neprijetnim izkušnjam, ki jih ima italijanska imperialistična politika v Afriki, Albaniji in drugod, nadaljuje vlada s svojimi pustolovščinami na škodo italijanskega ljudstva in ljudstva tistih dežel, proti kateremu je ta politika naperjena. Imperializem ne more biti drugačen kakoršen je in ne more postopati drugače, kakor postopa. Imperializem bo zrušen zaeno s kapitalizmom in to nalogo izvrši socializem.

Pravijo, da je socializem sovražnik družinske sreče, da podira dom itd. Na Slovenskem je navada, da poiščejo sinovom kmečkih posestnikov neveste mešetarji, in sicer take, ki imajo primerno doto. V mnogih takih slučajih se nista ženin in nevesta poznala vse do časa, ko je bilo že vse dogovorjeno za poroko. Dota in vrednost posestva sta igrala pri takih zarokah najvažnejšo vlogo. Bili so prepiri med stariši in sinom, oziroma hčerjo in koncem konca sta morala popustiti in se združiti v "sveti zakonski stan", pa če sta čutila kaj ljubezni drug do dru-

gega ali ne. Gruntarski sinovi so morali poročiti gruntarske hčere, ker je tako zahtevala čast hiše in pa, kar je še glavnejše, imeli so "dóte", otroci kaj-žerjev jih pa niso imeli. Idealnega življenja v večini takih zakonov ni bilo. Taki nazori glede ženitve vladajo med slovenskimi posestniki menda še danes in gospodje, ki pripovedujejo, da bo socializem razrušil družinsko srečo, se ne zgražajo nad njimi. Podobne razmere vladajo tudi med raznimi drugimi narodi in pa med plemenitaši. Slednji, v kolikor še eksistirajo, iščejo v zadnjih časih neveste med denarno aristokracijo. V to kategorijo spadajo tudi dinastije, ki izločujejo svoje člane, ako se poroče z navadnimi plebejkami. Vsakemu je lahko še znana afera Franc Jožefovega sina Rudolfa, in pa umorjenega prestolonaslednika Franc Ferdinanda, ki je moral za svoje otroke odpovedati prestolonasledstvo raditega ker je vzel le navadno grofico za ženo. V Ameriki se je mnogo pisalo o aferi rumunskega prestolonaslednika Karla, ki je rajše pustil krono kakor pa nevesto, ki je bila iz "nižjih krogov". Poročali so celo, da je prestopil v socialistični tabor, toda tako daleč se ni spozabil.

Sramoto kraljevskim družinam pa dela zadnje čase grški kralj Aleksander, ker si je vzel za družico neko Mlle. Manos, ki nima v svojih žilah nobene "plave" krvi. Na kralja pa je bil od strani visokih krogov narejen pritisk, naj pusti grški tron ali pa svojo morgantično soprogo in kralj se je odločil za slednje. Brzobjavka iz Pariza pripoveduje, da ga je "madama Aleksander" s solzami v očeh prosila, naj se odpove prestolu in ostane z njo v Parizu, toda kralja je klicala nazaj domovina, ki seveda ne more živeti brez njega, pa je zanjo žrtvoval svojo ljubezen do morgantične žene. Stari so ti nazori o plavi krvi, prestari. Več informacij dajo lahko Habsburžani, Hohenzollernei, Romanovci in druge dinastije v nezasluznem pokoju.

Med republiko Georgijo in sovjetsko Rusijo je bila 10. maja t. l. na konferenci v Moskvi sklenjena mirovna pogodba, ki določuje med drugim: Rusija prizna neodvisnost Georgije in izjavlja, da se ne bo utikala v njene notranje razmere. Čete, sovražne sovjetski Rusiji se razoroži in moštvo internira. Vojne potrebščine se izroči ruski vladi. Georgija pomici vse jetnike, ki so v ječah vsled dejanj v prilog sovjetske Rusije. Provincije, iz katerih sestoji Georgija, so: Tiflis, Kutais, Batum, Zakatal, Sukhum in nekaj obrežnih provinc ob Črnem morju.

V Chicagu se je organiziral krog unijskih zastopnikov in socialističnih organizacij z namenom nabrati \$100.000 v kampanijski fond socialistične stranke, ki bi se porabili v ta namen v čikaškem okrožju.

Konvencija demokratske stranke je po večdnevnem dirindaju končana. Pri 44. glasovanju je dobil nominacijo governor James C. Cox iz države Ohio. Palmer, McAdoo, Davis, Glass, Owen in številni drugi kandidati so pronadli. Delavstvo nima prav nobenega vzroka, da bi se navduševalo za plačformo demokratske stranke ali njenega predsedni-

škega kandidata. Celo Gompers se je pritožil, da tudi na konvenciji demokratske stranke ni imel sreče s svojim delavskim programom.

144 let je minilo, odkar so Zedinjene države postale neodvisne in te dni so zopet praznovala praznik svojega političnega rojstva. Človeku, ki živi v realnem svetu, se pa zdi, kakor da je to bajka iz starih, lepih, davno pozabljenih dni. Zedinjene države so postale neodvisne; tako je zapisano v vseh zgodovinskih knjigah in o stvari ni dvomiti. Ali danes išče človek neodvisnost, in glej — nikjer je ni. Na konvencijah meščanskih strank se prepirajo zaradi statuta lige narodov in računajo, koliko neodvisnosti bi morala Amerika žrtvovati, če bi se vpisala v to ligo. Nikomur od velikih političnih modrijanov pa ne pride na misel, da bi bilo za deželo bolj važno pridobiti neodvisnost, kakor filozofirati o njej. Ko so se hotele Zedinjene Države bojevatv so potrebovale premoga, jekla, hrane, prevoznih sredstev . t. d. Dežela ni sama imela tega in če bi bilo prišlo mogočnim magmatom, ki kontrolirajo te reči, na misel, da bi bili deželi odrekli, kar je smatrala za nujno, bi se bilo vse njeno vojskovanje kdove kako zataknilo. Itak je morala nastopiti kar revolucionarno, rebelirati proti kapitalistični gospodi, da je mogla priti do potrebnega materijala in živeža, da je mogla prepeljavati svoje vojske po suhem in preko morja, da je mogla urediti oskrbovanje i. t. d. Rockefeller, Schwab, Morgan in še nekoliko podobnih imen pove, kdo je v deželi neodvisen in gospodar. Zedinjene Države so ljudstvo, ki biva tukaj, a to ljudstvo, visoko in nizko, mlado in staro, moško in žensko, je odvisno v tisočerihi ozirih, v svojih najvažnejših zadevah od peščice novodobnih aristokratov, katerih kapital predstavlja večjo moč, kakor vsi vladni oddelki s prezidentom vred, večjo moč, kakor kongres s senatom skupaj, večjo moč, kakor vsa dežela. Ne, neodvisnost je utonila v kapitalizmu, v trustih, v monopolih, v visoki financi . . . Lepo se je spominjati na nekdanje boje za neodvisnost in na zmage, toda nič manj važno ni bojevati se za neodvisnost sedanje in bodočih generacij. Še važnejše je to.

Na demokratični konvenciji je nekoliko ženskih delegatinj, ki so, kakor se zdi, po čudni zmoti zablodile tja. Podobno je bilo tudi na republičanski konvenciji. Prav jasno se vidi, da so novinke na takih prireditvah in da nimajo zadostnih izkušenj. Zastopnice spola, ki ga je neki tujec na svetu imenoval nežnega, mislijo, da gre na takih sestankih za resne reči, prihajajo z resnimi predlogi, govore resno in glasujejo resno. In to kviri vso zabavo. Enkrat v štirih letih se snidejo ljudje iz številnih držav, ki jih predstavljajo zvezde na zastavi, na velik športni sestanek, prineso s sabo zastavice, pripeljejo eventualno tudi oslička s seboj, imajo bande in druge muzike, a kadar je semenj v najlenem tiru, se oglasi kakšna ženska, na začne govoriti o otroškem delu v takem tonu, kakor da naj bi se tam res reševala taka vprašanja. To imate od ženske enakopravnosti.

Tudi na demokratični konvenciji je nekoliko velikih ljudi. Je že res, da niste najbrže še nikdar slišali njih imen in da vam ne more nihče povedati, v čem da so pravzaprav veliki. Toda ves teden pišejo časopisi o njih in tega gotovo ne bi storili, če ne bi bili možaki res veliki. Vaša tolažba je pa v tem, da bo trajala vsa veličina le nekaj čez teden dni. Minila bo konvencija in minila bo njih slava. Lahko si torej prihranite trud, da bi si zarisavali njih imena v spomin. Kadar bi jih znali vse naštevati, že ne bi nič pomenili.

Sic transit gloria mundi — nikar ne bi bil mogoč Bryan bolj temeljito spoznati te stare resnice, tisočkrat se ponavljajoče in tisočkrat pozabljene, kakor na demokratični konvenciji. Veliko govoranco je tam razvezal o predmetu, ki je njegovemu srcu najbližji in o katerem ima največ vaje: O prohibiciji, o absolutni suši, o izsušitvi do kosti. In doživel je ovacijo, ki mu je pognala solze v oči. Kdor se spominja na ves šum in ropot, krič in rjočenje, pokanje in tulenje, ki je odmevalo po deželi tisto noč, ko je prišla prva razglašena vest o sklenjenem premirju, si lahko napravi pojmo o značaju te ovacije. Kratek čas nato je bilo glasovanje o njegovem predlogu, in prijatelj Bryan — je bil poražen na glavo. Razmerje glasov je bilo 929½ proti 155½. Iz oblakov v brezno . . .

Neprijetno je to za Bryana vsekakor. Za nas ni to najvažnejše. Bryan bi bil lahko večji, kakor je, pa bi lahko propadel s kakšnim predlogom, tudi če bi bil pomembnejši od njegove suhaške resolucije. Toda koliko tehta konvencija, ki zna v pol ure ponoviti vso istorijo od sipanja cvetlic in mahanja s palminimi vejami, pa do klica "križaj ga!" Devetsto ljudi, ki aplavdira predlogu z izbruhi histerije in manije, pa pokoplje prav ta predlog čez nekoliko minut, predstavlja evet demokratične stranke. Kakšno je še le steblo in kakšne korenine?

Kdor trdi, da nima demokratična stranka nadarjenih ljudi, govori neresnico, pa naj si bo iz zlobe ali pa iz neznanja. Zlasti literarne talente ima med sabo, za katere je naravnost škoda, da se ne uveljavijo na primernejšem mestu. Sestavili so dolgo platformo v odseku konvencije in o vseh mogočih rečeh govore v njej. To kajpada ni težko. Mnogo govoriti zna vsak blebetavec. Tudi povedati zna kaj človek, če ima jezik in nekoliko možganov. Toda govoriti in govoriti, vezati besede, stavke in periode, naglašati jih, tako da delajo akcenti nekakšne vtiske, pa vendar ne povedati ničesar, kar bi se dalo prijeto in kar bi nalagalo kakšno odgovornost, zna le talent. S tako umetnostjo je sestavljena skoraj vsa platforma, vrhunec pa dosega v odstavkih o delu. Demokratična stranka je prijazna delu, prijazna kapitalu, prijazna konsumentom, za pravico štrajka je in proti štrajku. Ali če hočete vedeti, kaj vam je pričakovati od nje, morate iti vprašat ciganko, ki prerokuje bodočnost . . . Če bi šli sestavljaleci te platforme na oder, bi igraje prekosili vse žonglerje.

Kakšni imenitni šaljivci so naši demokratje! V svoji platformi pozdravljajo nove države, ki so ustanovile reprezentativne vlade, med njimi — Perzijo. V Londonu se bodo od srca smejali, kadar bodo čitali ta "joke" o "neodvisni Perziji."

Tudi za Finsko imajo demokratje globoke simpatije, kar izražajo v odstavku, v katerem govore o deželah, borečih se za ustanovitev "resnične demokracije." Finska s svojimi belimi gardami, Finska, ki je takoj po ločitvi od Rusije poklicala nemške oficirje v deželo in začela posnemati pruski sistem, proti kateremu so se bojevale Zedinjene Države — in simpatije demokratične stranke! Satan se smeje, da se mu trese trebuh.

Po republičanski konvenciji demokratični . . . Dolgo je stal veliki slon na odru; sedaj ga je zamenjal krotki osel. Nova igra, nekoliko izpremenjena scenerija, drugi igralci — le nove ideje iščete zaman. Mnogo je ugibanja, kako se izreče konvencija z ozirom na prohibicijo; Bryan je sevda tam in lomi kopje za sušo, a tudi mokri niso brez zastopstva. Človeka segeče, kadar vidi, da je v letu nacionalnih volitev alkohol skoraj centralno vprašanje za platformo vladajoče stranke; ali niti nasmejati se ni mogoče, če se iskaže, da se suče tudi to le okrog uvaževanja, kako bi bilo mogoče vjeti več glasov. Od nekoliko procentov alkohola res ni odvisna usoda sveta; ali naposled se razmotruje tudi ta reč lahko s stališča gotovih principov. Alkohol je škodljiv, vsaj če se uživa v preveliki meri; o tem ni pravzaprav nobene prepira, izvzemši interesente, ki delajo tem večje profite, čim bolj se strupi ljudstvo. Ali vprašanje je, kako se pijančevanje najbolje prepreči; ena metoda je prohibicija, o kateri imamo že nekaj izkušenj, pa ne dobrih; druga pot je sistematičen pouk in vzgoja. Če pa mislite, da se govori na konvenciji o tem, se zelo motite. "Ali je Bryan plačan za svojo agitacijo," je gromovit argument; da zastopa nasprotnik vinogradnike, je silno doneči odgovor . . . Še nekoliko zelo tesnih preprirov o Ligi narodov, potem iskanje kandidata za predsedništvo — pa imate vso konvencijo . . . Svet ne pleše na ognjeniku, vse je mirno, že davno ni bilo nobene velike vojne, ki bi bila povzročila tisoč prekucij, vsa politika tukaj in onkraj oceana gre po starih tirih rutine, nikjer se ne javljajo silna socialna vprašanja — do tega sklepa vas neizogibno vodi konvencija, če jo jemljete resno in verujete, da so tam zbrani ljudje globokega razuma in širokega razgleda. Če pa vidite, kakšen je svetovni položaj v resnici, morate priti do zaključka, da je tudi v San Franciscu zbrana družba političnih slepeev, in le slaboumnost more od njih pričakovati velika dela.

Če bi spoznalo ameriško delavstvo, kakšno sijajno priliko ima, da se uveljavi in napravi iz Zedinjenih Držav deželo prave svobode in uspešnega napredka! . . .

Gompers je v San Franciscu in je predložil konvenčnemu odboru nekoliko nadvse skromnih delavskih zahtev. Res nič revolucionarnega ne, le nekoliko reči, ki jih imajo po "zaostalih" evropskih deželah

že davno, tako da se mlajša generacija niti ne spominja na čase, ko jih ni bilo. In gospodje so ga poslušali; ta je pokimal, drugi se je vzravnal, kakor da se čuti junaka, ki porine voz socialnega napredka za pol stoletja naprej, tretji je delal na papirju brezpomembna znamenja, kakor da kaj računa, in gospođi Gompers se je poslovil. Prizor je bil skoraj sentimental. A ko je bil odigran, je bil pozabljen. Le Gompers nemara še kaj upa. Vse izkušnje njegovih sedemdesetih let so šle mimo njega in zdi se, da ne more tisoč razočaranj uničiti njegovih upov. Bogovi so ustvarili tudi tako optimiste. toda človeški razum zaman vprašuje, čemu . . .

Iz domovine prihajajo poročila o "veličastnem" sprejemu prestolonaslednika Aleksandra prigodom njegovega obiska v Ljubljani. Nad sto petdeset tisoč ljudi je baje prišlo v Ljubljani pasti radovednost in se pokloniti regentu. Ljubljana je bila v zastavah in pilo se je vsevprek. Bil je praznik petolizcev, klerikalcev in verižnikov, kajti poročila se, da se zavedno delavstvo ni vdeležilo teh slavnosti, temveč da je z gnjusom opazovalo vso to klerikalno, klečeplazko in pobarvano hinavščino. Ravno tisti ljudje, ki so v začetku vojne grmeli, da bodo poslali vrvi in droge, da pobesije "srbske svinje," danes ponižno in na kolenih slave kralja Srbov in mu vpijejo: "Hozana kralj Srbov, Hrvatov in Slovencev!" In ta verna rimokatoliška čreda, ki pada na kolena pred krivovernim princem, dela vse to, ker se v javnosti ne sme in ne more ogrevati za katoliške Habsburžane.

Prepričani smo, da organizirano delavstvo ni pozdravljalo ne regenta, še manj pa železniškega ministra Korošca. Veličasten sprejem so mu priredili klerikalni hinavci, oderuhi, verižniki in taki ljudje, ki žanjejo v kaosu.

Tudi, če se zavedate krivičnosti današnjega družabnega reda in ga kritizirate, nič ne pomaga, kajti kot posameznik ne boste dosegli ničesar. Vaše mesto je v organizaciji razredno zavednega delavstva in taka organizacija za slovensko delavstvo v Ameriki je Jugoslovanska socialistična zveza. Pridružite se ji!

OBLETNICA SLOV. SOCIALISTIČNEGA KLUBA V ALIQUIPPI, PA.

Slov. soc. klub št. 211, JSZ. bo dne 17. julija zvečer obhajal slavnost dvoletnice obstanka. Vabljeni so vsi sodrugi in somišljeniki, da se te priredbe udeležijo.

Natančneje poročilo bo priobčeno v prihodnji izdaji. Za to številko smo ga vsled praznikov dobili prepozno.

IZ CLEVELANDA.

Opozorjam sodruge slov. socialistinega kluba št. 27, JSZ., naj nihče ne pozabi priti na sejo kluba v nedeljo dne 11. julija dopoldne. Na dnevnem redu bodo med drugim volitve odbora za to polovico

leta. Delo bo našel lahko sleherni sodrug in sodruginja. Treba je voditi kampanjo za predsedniške volitve, pridobiti moramo klubu 500 novih članov in Proletarcu 1000 novih naročnikov, urediti vse potrebno za proslavo desetletnice obstanka kluba itd. Tiste sodruge, ki so si vzeli daljše počitnice, vabim naj se zopet primejo dela, da bo šla vsa stvar naprej v najboljšem teku za našo stvar.

V petek zjutraj 25. junija je tu nevarno ponesrečil sodrug Josip Jauh. Povožil ga je avtomobil, ko je čakal na karo, da se odpelje na delo. Dobil je težke poškodbe na glavi in mnogo manjših po vsem životu; zlomilo mu je tudi levo roko. Zdravnik izjavil, da bo ponesrečenec okreval.

A. Bogatay.

Agitacijski fond J. S. Z.

IV. izkaz.

Glencoe, O.: Po \$1: Nace Žlemberger, Val. Kobljar in Jak Mochan. — \$3.00.

Detroit, Mich.: Po \$1: Jak Grile; po 50c: J. Grile; po 25c: J. Kos, M. Marine, F. Skerbe, J. Svec, J. Sonec, J. Klop, F. Polakovich, J. B. Dujnovich, S. Potočnik, N. Rettich, R. Potočnik, M. Urbas, I. Cedilnik, A. Furlan, A. Slabe, F. Debelak, J. Anžiček, J. Ručigaj, J. Gregorich, A. Ferderbas, F. Ivanc; po 20c: J. Duchich; po 10c: J. Gabrovšek in P. Jurichich. — \$7.15.

V zadnjem izkazu dne 21. junija \$114.35

V današnjem izkazu 10.15

Skupaj do 30. junija 1920 . . . . . \$124.50

Tajništvo J. S. Z.

Semintja.

Na vsaka štiri leta se vrše konvencije republičanske in demokratične stranke, ki se pripravajo z velikanskim pompom in rompom, kar je seveda zelo potrebno, če hočemo ohraniti naš ugled kot civilizirano ljudstvo. Na takih konvencijah imamo navado nominirati kandidate za predsedniško in podpredsedniško službo v vladi naše mogočne Unije in zato morajo biti taki kandidatje zelo zelo odlični ljudje. Vsak kandidat za predsednika Zedinjenih Držav je najspodobnejši človek v državi, ki je požrl vse učenosti tega sveta in se more primerjati le Washingtonu in Lincolnu. Če ne verjamete meni, čitajte nominacijske govore za duhat republikanskih kandidatov in še za večje število demokratskih kandidatov, ki so bili razgaljeni v vsej svoji lepoti delegatom na konvencijah. Vsak govornik je povdarjal, da je le velezasluzni ta in ta sposoben rešiti človeštvo pred propadanjem, za varovanje ameriške konstitucije, za rešitev vseh problemov in zato ni druge rešitve za deželo, kakor da izvoli svojim predsednikom kandidata, ki ga on predlaga. Potem pa se prično ovacije. Trompete, raglje, rone in zvonci, kričanje, cviljenje in žvižgi, ploskanje, paradiranje po dvorani, godba, bandera in table z napisi, metanje klobukov v zrak, vse to je vključeno v take ovacije. Pri mizah za časnikarske poročevalce pa sede žurnalisti, večinoma sami učeni ljudje, in gledajo na ure, da potem sporoče svojim listom, koliko minut je trajala ovacija ene

mu ali drugemu kandidatu. Veste, take ovacije trajajo do pol ure, nekaj minut več ali manj je pa merilo, kdo izmed njih je najbolj priljubljen. Originalno ameriško je pri tem to, da so take demonstracije aranžirane in tisti, ki jih izvršujejo, so zanje plačani. Par dni pred nominacijskimi ceremonijami imajo skušnje za delanje ropota, kakor da se pripravljajo za kako gledališko predstavo. Indijanske bojne plesse so nadomestile konvencije dveh naših največjih strank.

Navadno se zgodi, da dobi koncem konca nominacijo kak zelo nepoznan kandidat, ki pa je seveda tudi edini, ki je primeren za težko službo ameriškega prezidenta. Ima vse sposobnosti Washingtona, Lincolnu in Rooseveltu, kajti če nima takih okraskov, sploh ne more biti kandidat. Ko se tak kandidat vrne na svoj dom, ga čakajo njegovi sorodniki, ki najamejo še nekaj drugih ljudi, da napravijo za služnemu možu (ki pa bo šele pridobil zasluge), navdušene ovacije. Zvonci, ragije, trompete in podobni instrumenti igrajo tudi pri teh ovacijah glavno vlogo. Sedaj pa se prične kampanja. Da se ne pozabi ime kandidata, se o njem dnevno poroča v vsem velikem časopisju, kako milo rabi pri umivanju, kolikrat na dan je, kako je oblečen, kdo so njegovi sorodniki, koliko vode spije na dan in podobne stvari. Če ne verjamete meni, čitajte poročilo v dnevnem časopisju o kandidatu republičanske stranke, Mr. Hardinga. O njegovih zaslugah za ljudstvo bodo poročali morda pozneje — morda . . .

Najvažnejše svetovno vprašanje, najvažnejše ameriško vprašanje je — no, kaj? Morda draginja? Morda sovjeti v nedeljskih šolah? Morda liga planetov? Nič takega. Vprašajte velikega duhovna W. J. Bryana. Najvažnejše vprašanje za Zedinjene Države je: "Ali naj bo naša država mokra ali suha?" Suha za vsako ceno," pravi Bryan. Vsaj malo naj bo vlažna, vsaj malo, pravijo pristaši "lahkega" piva in vina. Če ste bili na demokratični konvenciji v San Franciscu, ste lahko opazili, da je divjala silna bitka med suhaži in mokrači. Med tem, ko se "oni tam prepirajo," pa kuhajo "moonshinerji" žganje, ki tudi v resnici požgo kakor peklenski ogenj. Pije se žganje, pije se vse, kar diši po žganju, pije se ta strup v New Yorku, Chicagu in San Franciscu; da tudi drugod, povsod, kjer živi naše lojalno ameriško ljudstvo, ki na skrivaj "lomi" postave, v javnosti se pa dela kot največji varuh postav, ki jih imamo in tudi tistih, ki jih šele mislimo sprejeti; ampak nikakor pa ne takih, kakršne bi hoteli sprejeti kaki boljševiski.

Platforme naših največjih strank so zelo imenitno skrupane in to delo izvrše advokatje, ki se razumejo na take reči. V teh platformah zahtevamo odpravo draginje in smo za nadaljevanje draginje; smo za irsko republiko in smo proti nji; simpatiziramo z Armenijo in ne simpatiziramo; smo za sušo, pa če pride kaka "moča," ne bomo protestirali; smo za ligo narodov in nismo za ligo narodov. Vidite, platforme demokratske in republičanske stranke so kakor pravila naših slovenskih jednot: vsaka točka se lahko tolmači za in proti. Republikanci očitajo demokratom, da so poteptali konstitucijo, da so odgovorni za draginjo, za vojno, za brezžične telegrame, ki jih nam pošiljajo prebivalci z marsa, in za vse druge šibe, ki tepejo bogaboječe ljudstvo. Demokratje pa vedo mnogo povedati o svetlih dolarčkih, ki baje padajo kakor dež v nastavljene žepke republikanskih senatorjev in kongresmanov. Ti dolarji pa ne padajo z neba, ampak jih trosijo gospodje, ki imajo baje vsak dan več dohodkov, kakor zasluži pet tisoč delavcev na leto, zato, da delajo republikanski senatorji in kongresmani take postave, da se dobro ameriško ljudstvo NE varuje pred profitarstvom. Meni ta reč ni natančneje znana; morda imate v tem oziru vi izkušnje.

Na republikanski konvenciji smo silno zabavljali čez vlado. Pire ni bil navzoč in temu dejstvu se je zahvaliti, da ni bil nihče aretirani radi veleizdaje.

Napram veram smo se zadržali zelo nepristransko. Duhovnu vsake sekte, tudi Zakrajškovi, smo dali priliko, da prosí svojega Boga, naj mu dodeli uspeh pri volitvah. O tem smo se pogovarjali med seboj in smo prišli do zaključka, da bo Bog najbrže ostal nevtralen, ker se ne bo hotel zamertiti demokratom niti republikancem; tudi s socialisti bo skoro gotovo hotel ostati v prijateljskih odnosih. Svoje argumente smo podprli s fakti iz zadnje vojne. Tudi tam so v vsaki državi molili za zmago škofje in kardinali do zadnjega kaplančka, toda korov angelov ni bilo, da bi metali strele z jasnega neba in vojaki so se morali pretopati brez božje pomoči. Tudi ameriške predsedniške volitve se bodo morale izvojevati brez nebeških državljanov. Če je pa vam kak kandidat posebno priljubljen, lahko daste za maše, kar vam bo pomagalo za nekaj dolarjev. Za cene se informirajte pri Zakrajšku.

Morda bi vas zanimalo tudi kakšne lokalne novice. Nimmam nič posebnega. O paš, Kazimir je v prepiru z nekim Horwatom, ki pase ovce v podobi prekmurskih Slovencev. Ta duhovni oče se namreč v službi ogrskih židov in rujejo proti krajevini SHS. Na Ogrskem so na krmilu sedaj (zelo) krščanski socialisti, in ker so zelo krvoločni, so najbrže židje. Jaz ne vem, ampak slovenski dnevnik iz 22. ceste pravi, da so. Rev. Horwat pa so mnenja, da je sedanja ogrska vlada zelo krščanska, skoraj tako krščanska, kakor so bile papeževe vlade v srednjem veku, kajti tudi takrat so ljudi metali v reke kakor smeti, čarovnice pa so sežigali na grmadah. V Budapešti sedaj manjka drv, zato pa mečejo več ljudi v Donavo; nekaj jih tudi pobesijo in semintja kakega tudi ustrelje. Vse to se baje godi za sveto vero, drugače bi se častiti gospod Horwat gotovo na nevduševali za take "žide."

Med Slovenci eksistira neka katoliška jednota, ki je tako katoliška, da še vedno nima enakopravnosti za ženske. Sedaj imajo razpravo, kam ženska pravzaprav spada. Dosedaj so si na jasnem tako daleč, da se jim pusti pravica plačevati asesmente, niso se pa zedinili, ali spadajo ženske v kuhinjo ali v tovarno in če je Bog sploh kedaj mislil nato, da se da ženskam volilno pravico in pravico pošiljati delegatinje tudi na konvencije najbolj katoliške jednote med Slovenci. Vsa zadeva je sedaj predložena ligi narodov (Kranjcev, Štajercev, Ribničanov itd.), ki bo v kratkem pričela zborovati v Jolietu. O sklepih te lige vam bom poročal, če me bodo pustili na njihove seje. Dnevnik iz 22. ceste poroča, da nameravajo znani carji v Jolietu aretirati Mr. Schnellerja, ki bo prišel kot delegat (ne vem, katerega naroda) na konvencijo lige narodov. Baje se je svoječasno preveč trudil za ligo narodov in jo je hotel celo zavarovati proti požaru.

Druga dnevne vesti iz brezžične postaje na 22. cesti.

O izgređih v Ljubljani: ". . . Ko pa so videli, da tisto svinčeno zrnje kožo prede, so jo popihali domov . . . Zopet so enkrat štrajkali naši železničarji. Nekdo je rekel, da so imeli prepolno sklado. Mi trgovci moramo blago drago plačevati, oni pa ga hočejo zastoj, pa v avtomobilih bi se radi vozili. Ako bi jaz imel kaj govoriti, bi tem dihurjem že pomagal . . . Imam upanje, da bodo znali naši gospodje svoj biš prav vihteti nad to železniško sodrgo, kakor ga je zavihtel g. minister Korošec . . . Za kazen pa imamo vsi, da so nam prepovedali to ljubo kapljico. Jaz imam še malo malinoveca in mošta. Hvala Bogu, da imam tudi svojo hišo in mi trgovina lepo gre . . ."

Intervju z Emmo Goldman: ". . . Ko sem stopil v nje-no sobo in povedal kdo da sem, zaklicala je: "Kaj mislite vi o boljševisizmu?" In sem ji odgovoril: "Vse gnjilo, vse gnjilo. Kaj pa vi mislite, Miss Goldman?" — "Prav pravite, vse gnjilo, drugega nismo mogli pričakovati. Mi smo vedeli, da je Marxov nauk nemogoč v resnici, da je samo tiranstvo v pravem pomenu besede."

“Torej, rdečkasti bratec, ali vidite, kdo slepari? Kdo je imel prav, gli “Edinost” in Zakrajšek, ali slovenski boljševiški listi?” (To je izvleček “editoriala” iz kazimirjevega dnevnika).

Ker sem že pri lokalnih novicah, naj omenim, da smo premalali našo cerkev. Ko je bilo vse dogotovljeno, smo organizirali parado z maršalom na čelu, imeli smo pravo godbo in vse kar spada v današnjih časih k paradi. Ob tej priložnosti priporočam mojim duhovnim prijateljem, naj pazno prečitajo poročilo o tej slavnosti, ki sem ga povzel iz dnevnika, ki izhaja enkrat na vsakih 112 ur. Organizirajte parado, potem pa jo peljite k ofru. V Chicagi se je to izplačalo. Tu je poročilo:

“... Cela slavnost je bila razdeljena v dva dela: blagoslovitev kipov in slik in sveta birma. Ob 9. so se zbrala naša kat. društva v cerkvi in odkorakala po naselbini v slavnostni paradi... Cerkev je bila med tem časom zaklenjena. Ko se je vrnila parada nazaj, je bil slovesen uhod v novo preslikano cerkev. Vsi so šli mimo glavnega oltarja k “ofru”. Lepo svoto so žrtvovali pri tej priliki... Veliko presenečenje je čakalo farane. Že takoj pri vходу, v veži sta jih pozdravila dva krasna nova angelja, ki držita blagoslovljeno vodo. In ta krasota v cerkvi! Te krasne slike, sv. Štefan v slavi nad velikim oltarjem, dve krasni sliki na vsaki strani oltarja, sliki nad stranskim oltarjem, med okni in te krasne slike pod obokom — cena nebesa v devetih oddelkih. Sredi Jaganje božje, katero molijo angelji. Nato vrsta prerokov in očakov. Sv. Ana in Joahim Marija in sv. Jožef, dvanajst apostolov, potem mučenci, mučenice, cerkveni očetje, ustanovitelji redov, spoznavalci, device in žene. In pa ta krasna izbira barv, vzlasti bogato obložene stene okrog velikega oltarja, vse pozlačene, so se lesketale v zlatu. In pa ta krasna nova obhajilna miza z dvema angeljema na vsaki strani, ki držita električna kandelabra. Obhajilna miza in “ograjja” kakor je navadno po cerkvah, to je prava “angeljska miza,” ki gre samo od oltarja do oltarja. Sv. Anton in sv. Ana sta dobila svoje častno mesto na stebri. In pa ta krasna električna razsvetljava. Trije veliki žarkometi skriti za obokom čarobno razsvetljujejo sliko sv. Štefana in cel veliki oltar. Na stebrih so jako priprosti vendar lepi električni svečniki z eno žar-nico.

Nove električne luči so na koru in pod korom.

Presbiterij je dobil krasen nov “karpēt” čisto zelen z rdečim cenejšim “rumerjem” po vrhu, da ga bo de varoval.

Za pokritje stroškov slikanja žrtvovali so farani vsak po en dan svoje plače. Veliko so že oddali, drugi še bodo. Karpēt in krasna nova omara v zakristiji za obleko je dar naših mož. Obhajilna miza in oba angelja z kandelabrami na obhajilni mizi je dar naših mater, električni novi svečniki so dar šolskih otrok.

Pa še en okrasek je dobila cerkev in to je krasno sliko presv. Sree na okno nad velika vrata nad vhomom v cerkev, in to je dar naših deklet.

Še eno stvar bomo dobili — krasen luster na sredo cerkve, to bo de pa dar naših fantov.”

In pa ta krasna, in pa ta krasna...

Ko čitate takele reči, se ne bote spomnite na paganske obrede in svetišča, napolnjena z magliki. “Cela nebesa v devetih oddelkih” so naslikana v naši cerkvi. Skoro kakor pri Turkih; tudi oni imajo nebesa razdeljena v devet nadstropij. Jaz bi ne pisatel teh reči, pa hočem s tem pokazati tistim, ki pripovedujejo o prosvitljenosti in naprednosti vsega našega naroda, da so v zmoti. Tisoče dolarjev žrtvujejo ti ljudje za malikovanje pod firmo katoličanstva. In to samo v eni naselbini. Kajpada, slovenski delavci so večinoma zavedni. Ampak, s kom naj dokažemo to zavednost?

K. Teleban.

Slov. delavska

podporna zveza

Ustanovljena dne 26.
avgusta 1908.

Inkorporirana 22. aprila
1909 v državi Penn.

Sedež: Johnstown, Pa.

GLAVNI URADNIKI:

Predsednik: IVAN PROSTOR, 6120 St. Clair Ave., Cleveland, Ohio.

Podpredsednik: JOSIP ZORKO, R. F. D. 2, Box 113, West Newton, Pa.

Glavni tajnik: BLAS NOVAK, 634 Main St., Johnstown, Pa.

1. Pom. tajnik: FRANK PAVLOVČIĆ, 634 Main St., Johnstown, Pa.

2. Pom. taj. ANDREJ VIDRIČ, R. F. D. box 4, Johnstown, Pa.

Blagajnik: JOSIP ŽELE, 6502 St. Clair Ave., Cleveland, O.

Pom. Blagajnik: ANTON HOČEVAR, R. F. D. 2, Box 27, Bridgeport, O.

NADZORNI ODBOR:

Predsednik nadzor. odbora: IGNATZ PODVASNIK, 6325 Station St., E. E. Pittsburgh, Pa.

1. nadzornik: SOPHIA BIRK, 6006 St. Clair Ave., Cleveland, Ohio.

2. nadzornik: IVAN GROBELJ, 885 137th St., Cleveland, O.

POROTNI ODBOR:

Predsednik porot. odbora: MARTIN OBERŽAN, Box 135, West Mineral, Kans.

1. porotnik: BRANC TEROPČIĆ, R. 1, Bonanza, Ark.

2. porotnik: JOSIP GOLOB, 1916 S. 14th St., Springfield, Ill.

VRHOVNI ZDRAVNIK:

Dr. JOSIP V. GRAHEK, 843 E. Ohio St., Pittsburgh, Pa.
Glavni urad: 634 Main St., Johnstown, Pa.

URADNO GLASILO: PROLETAREC.

3639 W. 26th St., Chicago, Ill.

Čenjena društva, oziroma njih uradniki, so uljudno prošeni pošiljati vse dopise naravnost na glavnega tajnika in nikogar drugega. Denar naj se pošlje edino potom Poštnih, Expresnih, ali Bančnih denarnih nakaznic, nikakor pa ne potom privatnih čekov. Nakaznice naj se naslovljajo: Blas Novak, Union National Bank in tako naslovljene pošiljajo z mesečnim poročilom na naslov gl. tajnika.

V slučaju, da opazijo društveni tajniki pri poročilih glavnega tajnika kake pomanjkljivosti, naj to nemudoma naznanijo uradu glavnega tajnika, da se v prihodnjopravri.

POMAGAJTE KMETSKO-DELAVSKE ZVEZI

v Sloveniji organizirati poljedelsko ljudstvo v socialistične vrste. To lahko storite s tem, da naročite knjige, ki jih je založila gori omenjena organizacija. Vsa skupljena svota bo, po odbitju tukajšnjih pošiljalnih stroškov, oddana tajništvu Kmetško-delavske zveze v Ljubljani.

Cene knjigam:

“Za staro pravdo”, (spisal Fran Erjavec 75c

“Don Correa”, (spisal G. Keller, poslovenil dr.

Joža Glonar) 50c

Naročila pošljite na

PROLETAREC,

3639 W. 26th St., Chicago, Ill.